

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมี
ส่วนร่วมของเยาวชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง
อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

โดย นายสมศักดิ์ หลวงยศ และคณะ

30 ธันวาคม 2555

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมี
ส่วนร่วมของเยาวชนบ้านสวก ตำบลแสนทอง
อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

โดย นายสมศักดิ์ หลวงยศ และคณะ

30 ธันวาคม 2555

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. นายสมศักดิ์ หลวงยศ	ผู้ใหญ่บ้านฮวก
2. นายปรีชา หลวงยศ	ประธานเยาวชน
3. นายยงยุทธ ใหม่ตา	นักวิชาการสาธารณสุข
4. นายชัยพงษ์ ประรามภ์	เยาวชนบ้านฮวก
5. นางสาวเจนจิรา ธรรมศิริ	เยาวชนบ้านฮวก
6. นายธีรวัฒน์ ดีอดแก้ว	เยาวชนบ้านฮวก
7. นายณรงค์ศักดิ์ ธรรมศิริ	เยาวชนบ้านฮวก
8. นายจิณณวัตร ธรรมศิริ	เยาวชนบ้านฮวก
9. นางสาวกัลยา ธรรมศิริ	เยาวชนบ้านฮวก
10. นายเลิศ วงศ์สวัสดิ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
11. นายสว่าง แหวนหลวง	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแสนทอง
12. นายสมนึก ธรรมศิริ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแสนทอง
13. นายอารมณ อ اسا	ที่ปรึกษาเยาวชนบ้านฮวก

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ “แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน” ฉบับนี้ เป็นร่างรายงานการวิจัยที่มีการดำเนินโครงการมาแล้วเป็นระยะเวลา 11 เดือนเป็นการสรุปผลการดำเนินงานในช่วงเดือนมิถุนายน 2553 - เดือน ธันวาคม 2553 และมีการขยายระยะเวลาออกไปอีกจำนวน 4 เดือน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านของชุมชนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทางโครงการฯ ได้มีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ไปแล้วตามที่ได้รายงานในเล่ม การดำเนินงานในระยะ 11 เดือน เป็นเพียง การดำเนินงานเบื้องต้นสำหรับคนที่เป็นกลุ่มนักวิจัยมือใหม่ ในการจัดกระบวนการวิจัย อาจยังมีเนื้อหาที่ขาดตกบกพร่องบ้าง แต่ทางโครงการ ได้พยายามดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ และได้รายงานผลการดำเนินงานตามรายละเอียดในรายงาน โดยการทำงานได้มีการจัดกิจกรรมทั้งในส่วนที่เป็นการศึกษาจากข้อมูลมือสอง และการศึกษาจากการจัดเวที สัมภาษณ์ข้อมูลพันธุ์ปลา ผลที่ได้จากการดำเนินที่ผ่านมามีให้เห็นพัฒนาการการทำงาน of ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงตัวของนักวิจัยเองที่ยังขาดความรู้อีกหลายด้านดังได้กล่าวในรายงาน หากมีข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นประการใด ทางพี่เลี้ยงโครงการ ฯ ขออภัยรับ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นายสมศักดิ์ หลวงยศ และทีม

ธันวาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 สภาพทั่วไป	5
- ประวัติบ้านฮวก	5
- ภูมิประเทศ	6
- ลักษณะภูมิอากาศ	6
- ประชากร	6
- การเมืองการปกครอง	7
- สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้	7
- สาธารณูปโภคและการบริการ	8
- การศึกษา	9
- กลุ่มองค์กรต่างๆ	9
- ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น	10
- ทูทางสังคมในพื้นที่บ้านฮวก	10
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	14
- ขอบเขตการศึกษา	14
- สถานที่ดำเนินการ	14
- กลุ่มเป้าหมาย	15
- แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	15
- ประเด็นการศึกษา	15
- การวิเคราะห์และประมวลผล	24
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานโครงการ	26
- ผลการดำเนินงานตามกิจกรรม	26
บทที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลผลการทำงานวิจัย	46
- ด้านการวิจัย	46
- ด้านการพัฒนา	48
- บทส่งท้าย	49
ภาคผนวก	
• บทความผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์(RE: Research Exploitation)	50

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม คณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า มีประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน 2 ประเด็นสำคัญคือ 1) ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า โดยในอดีต บ้านซวกมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำเป็นพื้นที่ทำกินของคนในชุมชน และการเข้ามาบุกรุกของคนจากภายนอก แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์การเผาป่าทำให้ไฟป่าลุกลามเข้ามาไหม้บ้านเรือนของคนในหมู่บ้าน ทำให้คนในชุมชนมีการประชุมหาทางออกร่วมกัน จนกระทั่งคนในหมู่บ้านและคนที่ทำกินอยู่รอบๆ หมู่บ้าน ได้เล็งหาความสำคัญในการอนุรักษ์ป่า จึงได้บริจาคพื้นที่ทำกินให้เป็นป่าชุมชนของหมู่บ้าน และมีการขยายออกไปเรื่อยๆ จากเดิม 300 ไร่ ปัจจุบันมีเพิ่มขึ้นเป็น 1,300 ไร่ โดยมีการปลูกป่าเสริมทุกปี และมีการกฎระเบียบในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมปีละ 10,000 บาท และ 2) ปัญหาเด็กและเยาวชน จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนส่งผลให้เยาวชนและคนหนุ่มสาวเดินทางออกจากหมู่บ้านไปเรียนหนังสือ และออกบ้านไปทำงานนอกพื้นที่และต่างจังหวัด เพื่อหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาเยาวชนตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม มีการระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เยาวชนบางส่วนถูกจับกุมดำเนินคดีในเรื่องยาเสพติด และมีการฆ่าตัวตาย ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงได้ส่งเสริมให้เยาวชนในหมู่บ้านได้ทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีพื้นที่ในการแสดงออก เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อลดความรุนแรงของปัญหาต่างๆ ซึ่งจากการสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกันพบว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่เยาวชนทำมักจะเป็นกิจกรรมการพัฒนาที่เน้นการออกแรงมากกว่าการสร้างการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงศักยภาพในด้านอื่นๆ

จากการพบกับพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน และได้รู้จักกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เยาวชนและผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน รวมทั้งหน่วยงานในพื้นที่จึงมีความเห็นร่วมกันว่าเครื่องมือนี้น่าจะเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับเยาวชนได้ จึงมีการทบทวนสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน พบว่าประเด็นที่เยาวชนและผู้ใหญ่ให้ความสนใจร่วมกันค่อนข้างมากคือ ประเด็นการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านเนื่องจากในอดีตแม่น้ำริมซึ่งไหลผ่านหมู่บ้านเป็นที่อยู่ของปลาพื้นบ้านและสัตว์น้ำหลากหลายชนิด เช่น ปลาปรูง ปลาเต็ด ปลาสะตูป ปลาทองแก้ง ปลาจาด กุ้ง เหง้า ป๋อม และสาหร่ายน้ำจืด ซึ่งคนในชุมชนได้นำปลาและสัตว์น้ำเหล่านี้เป็นอาหารเลี้ยงคนในชุมชนมานับร้อยๆ ปีโดยเดิมการจับปลาได้ใช้วิถีธรรมชาติ เช่น ไซดัก ปลา สวิง ยอ(จำ) เป็นต้น ซึ่งทำให้ปลาที่เหลือจากการจับนั้นสามารถแพร่พันธุ์ และในฤดู ปลา ก็จะออกไปวางไข่ตามท้องนาให้ชาวบ้านจับกิน ที่เหลือก็จะไหลมาอยู่ในแม่น้ำได้หมุนเวียนกลับมาเป็น

อาหารของคนในชุมชน จนมาถึงยุคที่มีไฟฟ้าเข้ามากการจับปลาของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป มีการจับปลาโดยไม่คำนึงถึงหลายชีวิตที่อยู่ในแม่น้ำ เช่น ในฤดูแล้งมีการตกปลาเพื่อกินและขายบ้าง ที่ไม่ใช่ฤดูแล้งก็ใช้ไฟฟ้าช็อต ทำให้ปลาที่เคยมีตามธรรมชาติเริ่มหายไป ดังนั้นจึงมีการตั้งกฎกติกาในการจับปลา โดยกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาริม จากหัวบ้านถึงท้ายบ้านเป็นระยะทาง 1.5 กิโลเมตร ห้ามจับปลาทุกชนิดในเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ห้ามใช้สารเคมีในนาข้าว โดยมีการมีการดักเตือนคนที่ฝ่าฝืนและปรับตามกฎหมาย ของหมู่บ้าน ทำให้ในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมามีปลาพื้นบ้าน เช่น ปลาเก็ด ปลามัน กลับมาบ้าง แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มากนักซึ่งจากการหารือร่วมกันพบว่าการจัดการที่ผ่านมาไม่ได้มีการสรุปบทเรียนการดำเนินการและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้าน และไม่ได้ทำการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศน์และเส้นทางชีวิตของปลาชนิดต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในลำน้ำ ทำวิธีการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาในพื้นที่มีเพียงไม่กี่พื้นที่ด้วยเหตุนี้ผู้ใหญ่ในชุมชนและเยาวชนจึงมีความเห็นร่วมกันว่าน่าจะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์พื้นบ้านให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และเป็นการพัฒนาศักยภาพเยาวชนบ้านฮวกในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านต่อไป

คำถามวิจัย

แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านของชุมชนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นการศึกษา

ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา การหาปลา

1. ศึกษาวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านรวมถึงศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนของชุมชนบ้านฮวกในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาปริมาณและชนิดของพันธุ์ปลาพื้นบ้านในน้ำแม่มตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน
3. ศึกษาเส้นทางชีวิต แหล่งที่อยู่และอาหารของปลาแต่ละชนิด
4. ศึกษาสภาพแวดล้อมแหล่งที่อยู่และอาหารของปลาแต่ละชนิด

นิยามศัพท์

พันธุ์ปลาพื้นบ้าน หมายถึง ชนิดของปลาที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำริม ซึ่งไหลผ่านพื้นที่บ้านฮวก ต. แสลงทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน ทุกชนิดทั้งที่พบมีอยู่จริงและเคยพบเห็นจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในเรื่องการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านของบ้านฮวก

ระบบนิเวศน์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในพื้นที่แม่น้ำริม บริเวณหมู่บ้านฮวก

ระยะเวลาการดำเนินงาน

เดือน มิถุนายน 2553 – เดือน ธันวาคม 2553 รวม 7 เดือน

พื้นที่เป้าหมาย

บ้านฮวก ตำบลแสลงทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัย และคนในชุมชน
2. จัดเวทีสรุปบทเรียนการอนุรักษ์ปลาที่ผ่านมา สืบค้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา การหาปลา
3. สืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาพื้นบ้านในพื้นที่ โดยทีมวิจัยทั้งเยาวชนและผู้เฒ่าชุมชน
4. สำรวจสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศในการใช้ดำรงชีวิตอยู่กับน้ำของปลา
5. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาพื้นบ้านที่ยั่งยืน
6. จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมงาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล หาวิธีอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านให้เหมาะสมกับคนในชุมชน ร่วมกับชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่อไป
7. จัดทำรายงานการวิจัยเพื่อเสนอ สกว.ต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

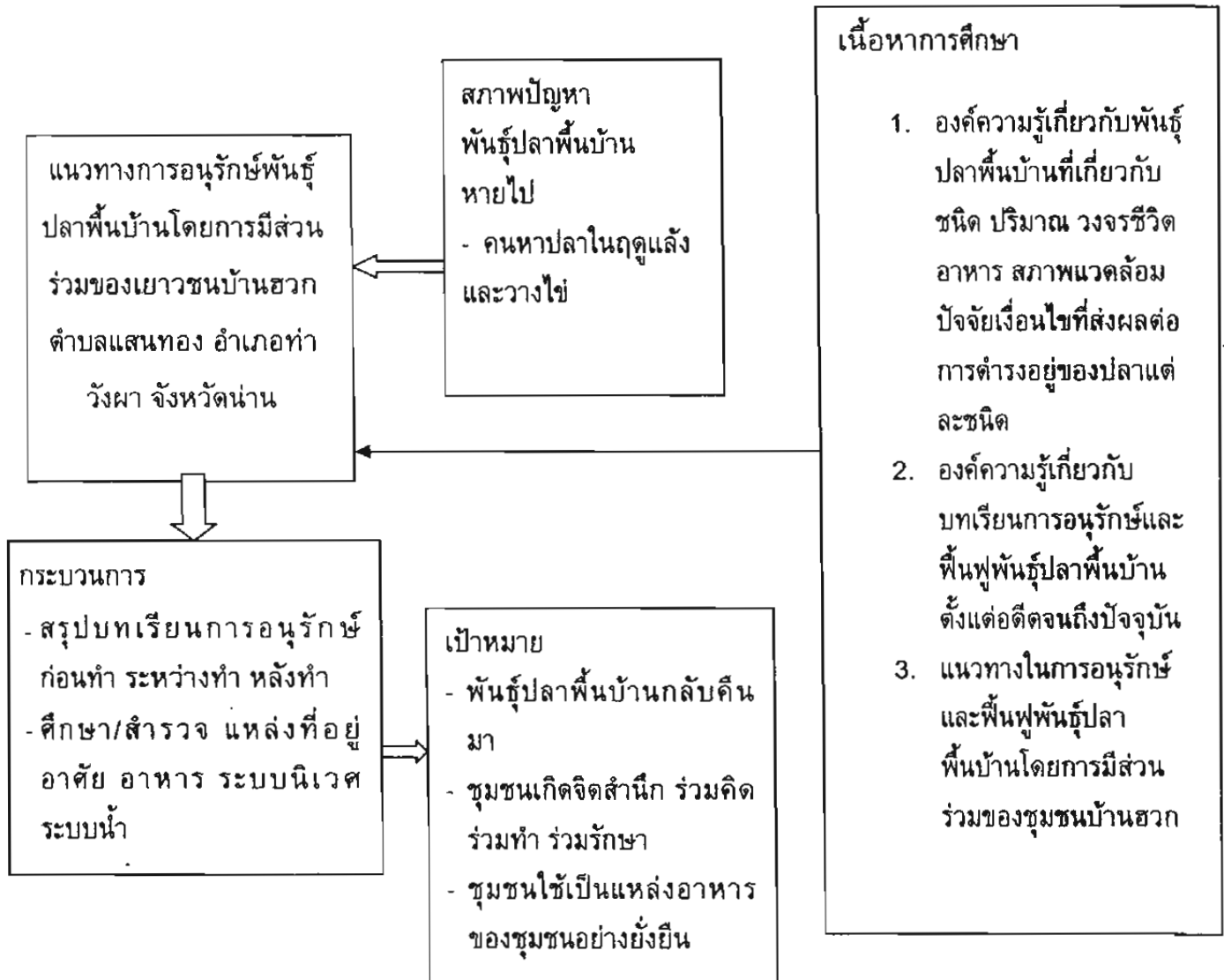
มิติวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ปลาพื้นบ้านที่เกี่ยวกับชนิด ปริมาณ วงจรชีวิต อาหาร สภาพแวดล้อม ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของปลาแต่ละชนิด
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับบทเรียนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านฮวก

มิติพัฒนา

1. เยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์นำเสนอข้อมูล
2. คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านมากขึ้น

12. กรอบการศึกษา

บทที่ 2

สภาพทั่วไป

ประวัติบ้านฮวก

บ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านได้เริ่มก่อตั้งประมาณ พ.ศ. 2387 มีนาย แว่น อินไชย และนายพยาวงค์ หลวงยศ ประชากรชาวบ้านแะ ได้พากันมาทำไร่ทำสวนในพื้นที่ บ้านฮวก และต่อมามีชาวบ้านประมาณ 20 ครอบครัว ได้เข้ามาสมทบร่วมทำมาหากินในพื้นที่ ส่วนมาก เป็นคนบ้านแะเผ่าไทลื้อ พูดภาษาลื้อ สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ อยู่ในเขต ตำบลลริม อำเภอบัว จังหวัดน่าน อยู่ลุ่มห้วยน้ำริมชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำสวน ต่อมาชาวบ้านได้พากันมาสร้าง อารามสงฆ์ ขึ้นในปี พ.ศ.2395 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2500 ชื่อวัดไพรสนต์ และ พ.ศ. 2405 ชาวบ้านได้พากันสร้างฝายน้ำล้นที่ห้วยน้ำริมขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร อยู่มาในปี พ.ศ.2456 ได้มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นเป็นคนแรก และใน พ.ศ.2480 ผู้ใหญ่บ้านได้พา ชาวบ้านสร้างอาคารเรียนขึ้นเพื่อให้ได้รับการศึกษา และได้รับการอนุมัติจากทางราชการให้มีการเรียน การสอนใน พ.ศ.2482 มีครู 2 คน คือ

ครูसान จาค่า และครูทอง สมใจ มีนักเรียนประมาณ 60 คน และชาวบ้านก็ได้ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายธิ หลวงยศ เมื่อปี พ.ศ. 2456

คนที่ 2 คือ นายเทพ ธรรมศิริ เมื่อปี พ.ศ. 2459

คนที่ 3 คือ นายธิมา เมื่อปี พ.ศ. 2464

คนที่ 4 คือ นายพรม สาร เมื่อปี พ.ศ. 2467

คนปัจจุบัน คือ นายสมศักดิ์ หลวงยศ

คำขวัญบ้านฮวก

หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ดันขุน 200 ปี

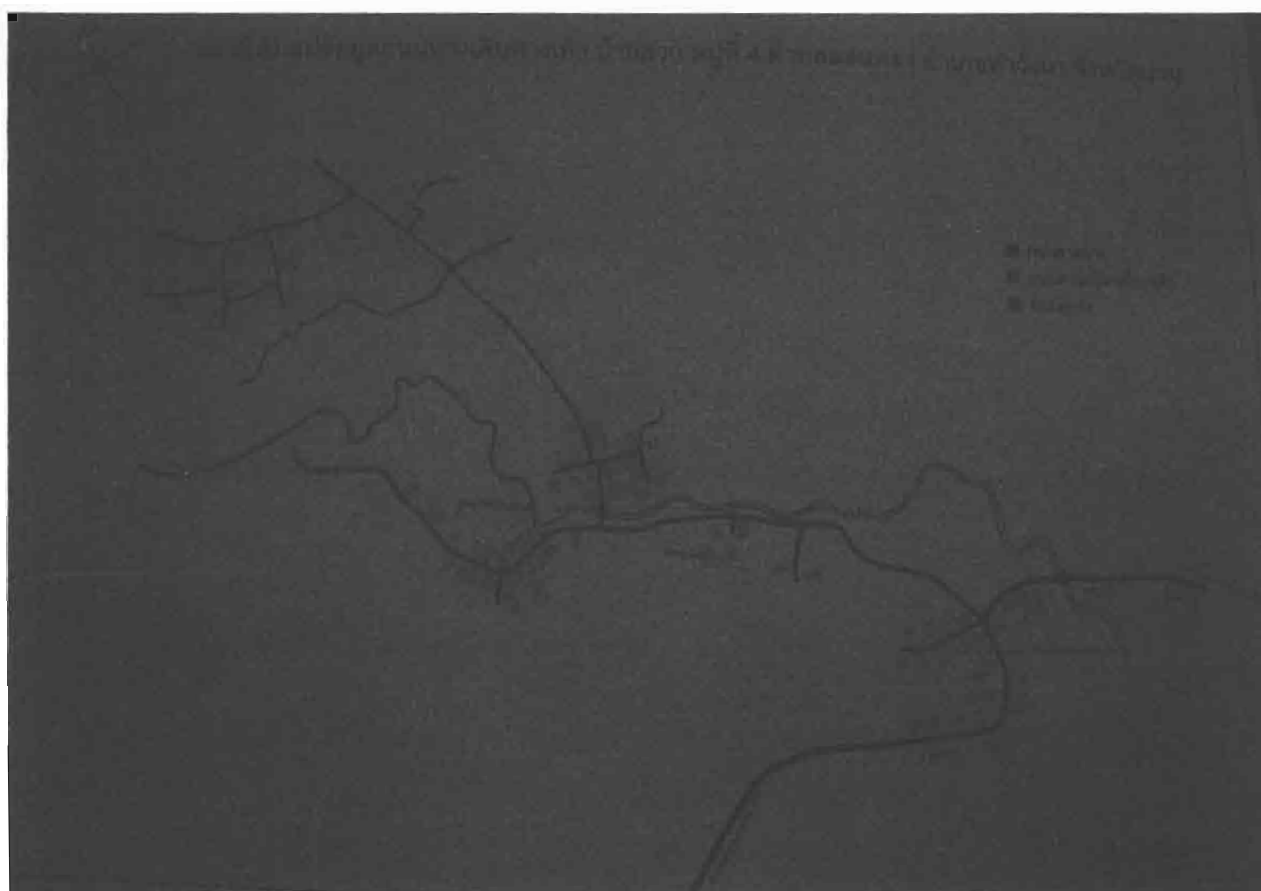
สถานที่คือเวียง ไห้วเลี้ยงเจ้าพ่อหลวงวาว

ยินยาววัฒนธรรม หมากรนำพืชเศรษฐกิจ

สี่ทิศป่าเบญจพรรณ

ที่ตั้ง/การคมนาคม

บ้านฮวก มีพื้นที่ทั้งหมด 67,000 ไร่ แยกเป็น ที่อยู่อาศัย 326 ไร่ ที่สาธารณะ 1,029 ไร่ พื้นที่ทำ การเกษตร 5,345 ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 8 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดประมาณ 53 กิโลเมตร โดยมี อาณาเขต ติดต่อดังนี้

ภาพแสดง: แผนที่สังเขปข้อมูลถนนทางเดินเท้า บ้านชวก ที่มา องค์การบริหารส่วนตำบลแสนทอง
สภาพภูมิประเทศ

ทิศเหนือ	ติดกับ บ้านแห่น 1 ต.ผาทอง และบ้านวังทอง ต.ผาตอ
ทิศใต้	ติดกับ บ้านแฮะ บ้านนาทราย ต.แสนทอง
ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านพ่อ ต.แสนทอง
ทิศตะวันตก	ติดกับ บ้านน้ำไคร้ ต.แสนทอง

ลักษณะสภาพภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านจะเต็มไปด้วยต้นหมาก คู
 สวายงามและเย็นสบายสภาพอากาศจะมีอยู่ 3 ฤดูได้แก่

- ฤดูร้อน อากาศจะร้อนจัด
- ฤดูฝน จะมีฝนตกชุก และบางปีจะมีฝนตกน้อยมาก อากาศร้อนอบอ้าว
- ฤดูหนาว อากาศจะหนาวจัดช่วงเดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม

ประชากร

ประชากร บ้านชวกมีทั้งหมด 198 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 814 คน แยกเป็นชาย 443 คน
 เป็นหญิง 371 คน

การเมืองการปกครอง

บ้านชวกแบ่งการปกครองดังนี้

1.	นายสมศักดิ์	หลวงยศ	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
2.	นายเลิศ	วงศ์สวัสดิ์	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3.	นายสมบูรณ์	แหวนหลวง	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4.	นายหยวน	ธรรมศิริ	ตำแหน่ง	สมาชิก อบต.
5.	นายสมพงศ์	ถาวงค์	ตำแหน่ง	สมาชิกอบต.
6.	นายเชิด	ศรีใจวงศ์	ตำแหน่ง	กรรมการ
7.	นายดวง	ธรรมศิริ	ตำแหน่ง	กรรมการ
8.	นายผ่น	หลวงยศ	ตำแหน่ง	กรรมการ
9.	นายเดช	ธรรมศิริ	ตำแหน่ง	กรรมการ
10.	นายแสง	ธรรมศิริ	ตำแหน่ง	กรรมการ
11.	นายไสว	อาสา	ตำแหน่ง	กรรมการ
12.	นายแสงแก้ว	ธรรมศิริ	ตำแหน่ง	กรรมการ
13.	นายโชน	น้อยเอ๋ย	ตำแหน่ง	กรรมการ

สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ การจ้างแรงงานก็จะเป็นคนในพื้นที่ สามารถแยกลักษณะการประกอบอาชีพ ได้ดังนี้

- ทำไร่ข้าวโพด จำนวน 82 ครัวเรือน
- ทำไร่ข้าว จำนวน 60 ครัวเรือน
- ทำนา จำนวน 52 ครัวเรือน
- ทำสวนมะขามหวาน จำนวน 3 ครัวเรือน
- ทำพืชผักสวนครัว จำนวน ทุกครัวเรือน
- ปลุกไม้สัก จำนวน 39 ครัวเรือน
- ปลุกมะม่วง จำนวน 17 ครัวเรือน
- ปลุกลำไย จำนวน 32 ครัวเรือน
- ปลุกถั่วเหลืองถดุดุ่น จำนวน 41 ครัวเรือน
- รับราชการ จำนวน 5 ครัวเรือน จำนวน 5 คน
- ค้าขาย จำนวน 18 ครัวเรือน

• รับจ้าง	จำนวน	165 ครั้วเรือน จำนวน 209 คน
• เลี้ยงวัว	จำนวน	13 ครั้วเรือน จำนวน 419 ตัว
• เลี้ยงควาย	จำนวน	8 ครั้วเรือน จำนวน 46 ตัว
• เลี้ยงไก่	จำนวน	153 ครั้วเรือน จำนวน 15,000 ตัว
• เลี้ยงเป็ด	จำนวน	3 ครั้วเรือน จำนวน 45 ตัว
• เลี้ยงหมู	จำนวน	19 ครั้วเรือน จำนวน 41 ตัว
• เลี้ยงสุนัข	จำนวน	72 ครั้วเรือน จำนวน 56 ตัว
• เลี้ยงแมว	จำนวน	11 ครั้วเรือน จำนวน 19 ตัว
• เลี้ยงปลาในสระ	จำนวน	27 ครั้วเรือน
• เลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์	จำนวน	6 ครั้วเรือน

สาธารณูปโภคและการบริการ

• วัดบ้านฮวก	จำนวน	1 แห่ง
• ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน	1 แห่ง
• ศาลาประชาคม	จำนวน	1 แห่ง
• มีโทรศัพท์	จำนวน	155 ครั้วเรือน
• มีประปาใช้	จำนวน	140 ครั้วเรือน
• หอกระจายข่าว	จำนวน	1 แห่ง
• ตู้ไปรษณีย์	จำนวน	1 แห่ง
• รถยนต์ปิคอัพ	จำนวน	22 คัน
• รถยนต์ 6 ล้อ	จำนวน	1 คัน
• รถมอเตอร์ไซด์	จำนวน	150 คัน
• รถไถนาเดินตาม	จำนวน	21 คัน
• ไฟกิ่ง	จำนวน	6 จุด
• มีไฟฟ้าใช้	จำนวน	190 หลังคา
• ถนนคอนกรีต/ลาดยาง	จำนวน	1 สายระยะ 1 กิโลเมตร
• บ่อน้ำตื้น	จำนวน	37 แห่ง
• บ่อบาดาล	จำนวน	1 แห่ง

- ถังเก็บน้ำฝน จำนวน 1 แห่ง

การศึกษา

1. ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ผ่านระบบการศึกษา	จำนวน 37 คน
2. จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6	จำนวน 150 คน
3. จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน 80 คน
4. จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน 4 คน
5. จบการศึกษาระดับ ปวช.	จำนวน 7 คน
6. จบการศึกษาระดับ ปวส.	จำนวน 5 คน
7. จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	จำนวน 5 คน

กลุ่ม/องค์กรต่างๆ

- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน มีสมาชิก 156 คนเงินค่าหุ้น 26,076 บาทเงินกองทุนทั้งหมด 1,068,927 บาท ให้สมาชิกกู้ 77 ราย เป็นเงิน 1,062,000 บาท คณะกรรมการประกอบด้วย

1. นายเชิด	ศรีใจวงศ์	ประธาน
2. นายสมบุญ	ธรรมศิริ	รองประธาน
3. นายสมพงศ์	ถาวงศ์	เลขานุการ
4. นายมนูญ	อาสา	ผู้ช่วยเลขานุการ
5. นายสน	วันควร	เหรัญญิก
6. นางบัว	แหวนหลวง	ผู้ช่วยเหรัญญิก
7. นางกรทิพย์	คำยันต์	กรรมการ
8. นางสาวาล	ไชยเพชร	กรรมการ
9. นางสอน	ธรรมศิริ	กรรมการ

- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2542 มีสมาชิก 143 คนยอดเงินสัจจะในแต่ละเดือน 1,430 บาท ยอดเงินสัจจะทั้งหมด 90,800 บาท ให้สมาชิกกู้ 45 ราย เป็นเงิน 79,500 บาท มีคณะกรรมการประกอบด้วย

1. นายโทน	น้อยเอ้ย	ประธาน
2. นายบุญยืน	หลวงยศ	รองประธาน
3. นายประถม	หลวงยศ	เลขานุการ
4. นายทอง	ธรรมศิริ	เหรัญญิก
5. นายด้วน	ธรรมศิริ	กรรมการ
6. นายดวง	ธรรมศิริ	กรรมการ

- กลุ่มสตรี มีเงินทุน 120,000 บาท คณะกรรมการประกอบด้วย

1. นางกรทิพย์ คำยันต์	ประธาน
2. นายแก้ว สุกฤทธิ์	รองประธาน
3. นายสน วันควาร	เลขานุการ
4. นางสมจิตร ตะนะทิพย์	เหรัญญิก
5. นางอภัย ธรรมศิริ	กรรมการ
6. นางสาว แหวนหลวง	กรรมการ
7. นางแก้ว ชาริม	กรรมการ
8. นางศรีแก้ว ธรรมศิริ	กรรมการ

ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

บ้านฮวกนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัด เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านยังนับถือไสยศาสตร์อยู่ เช่น การเลี้ยงผี การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ ประเพณีที่ปฏิบัติกันมานาน เช่น สืบชะตาบ้าน ดานข้าวใหม่ บายศรีสู่ขวัญผู้สูงอายุ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ดานกรรมหลวง ผู้คนอยู่ด้วยกันเหมือนญาติพี่น้อง อยู่อย่างเรียบง่าย รับประทานอาหารเหนียวเป็นหลัก ปัจจุบันคนหนุ่มสาวจะออกจากบ้านไปทำงานต่างจังหวัดมากขึ้น เพื่อหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว

ทุนทางสังคมในพื้นที่บ้านฮวก

จากการจัดเวทีเพื่อสำรวจทุนทางสังคมในพื้นที่บ้านฮวกพบว่ามีคนในดีในหมู่บ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังนี้

ชื่อ	ความดีด้าน
คนดีในหมู่บ้าน	
1. อบต.สมพงษ์	เป็นผู้นำของหมู่บ้าน
2. นางกรทิพย์ คำยันต์	เป็นประธานแม่บ้านเวลามีงานก็จะเป็นผู้นำได้ดี
3. พ่อหมื่น บัวอิน	เป็นหมอเมือง (เวลาเจ็บป่วยก็ไปหาได้)
4. พ่อสมศักดิ์ หลวงยศ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน(ผู้นำหมู่บ้าน)
5. พ่อเลิศ วงสวัสดิ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6. พ่อบุญชุม ธรรมศิริ	ศิลปินในหมู่บ้าน

ชื่อ	ความดีด้าน
7. พ่อเหมย ธรรมศิริ	หมอสู้ขวัญ และเก่งด้านการจักสาน
8. พ่อหย่วน ธรรมศิริ	ผู้ช่วยสารวัตร
9. แม่บัววัน ธรรมศิริ	หมอเมือง
10. พ่อแสน ธรรมศิริ	หมอสู้ขวัญ
11. พ่อสม แหวนหลวง	เก่งเรื่องการจักสาน
12. พ่อปั้นทอง ธรรมศิริ	เป็นหมอสุมไพรในหมู่บ้าน
13. พ่อบุญตัน ธรรมศิริ	ประธานผู้สูงอายุ
14. พ่อตา ธรรมศิริ	หมอสู้ขวัญ
15. พ่อบุญยวง ธรรมศิริ	ช่างซ่อม และเป็นศิลปินพื้นบ้าน
16. พ่อเชิด ศรีใจวงศ์	อดีตผู้ใหญ่บ้าน และเป็นสมาชิกอบต.หมู่บ้าน
17. พ่อสมบัติ แหวนหลวง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
18. พ่อประเสริฐ แหวนหลวง	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
19. พ่อบุญ อาสา	สารวัตรกำนัน
20. ประธานเยาวชน	ประธานเยาวชน
21. พ่อจันแสง แหวนหลวง	อาจารย์วัด เก่งเรื่องการจักสาน
22. พ่อบุญลือ แหวนหลวง	ผู้อาวุโสในหมู่บ้านเก่งด้านการจักสาน
23. พ่อสะอาด แหวนหลวง	ช่างไม้
24. พ่อถนอม แหวนหลวง	เจ้าข้าวเจ้า(หมอเมือง)
25. พ่อประดิษฐ์ หลวงยศ	ผู้นำด้านการเกษตรกรรม

ชื่อ	ความดีด้าน
26. พ่อโหน น้อยเอ้ย	อพปร.รักษาหมู่บ้าน
27. พ่อทิพย์ เนตรขวัญ	หมอพื้นบ้าน
ของดีในชุมชน	
28. ศาลเจ้าพ่อหลวงวาว	เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน
29. ป่าชุมชน	มีกฎกติกาของหมู่บ้าน
30. เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา	มีกฎกติกาของหมู่บ้าน
31. เรือแข่งของหมู่บ้าน	

ทรัพยากร

1. แหล่งน้ำ

ลำน้ำที่ไหลผ่านบ้านฮวกหมู่ที่ 4 คือ ลำน้ำริมซึ่งมีต้นน้ำอยู่ที่คอยาว ลำน้ำแห่งนี้ได้ใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตร อุปโภค และบริโภคในครัวเรือนของคนในชุมชนที่อยู่ตามลำน้ำ ตั้งแต่บ้านสันติสุข บ้านห้วยม่วง น้ำไคร้และบ้านฮวกตามลำดับ ทำให้ลำน้ำสายนี้จึงมีประชากรที่ใช้ประโยชน์อยู่หลายหมู่บ้านกว่าจะไหลลงแม่น้ำยาว และแม่น้ำน่านตามลำดับ

วิถีชีวิตของคนบ้านฮวกกับน้ำริม

อย่างที่กล่าวมาแล้วนั้นบ้านฮวกจะมีน้ำริมไหลผ่านกลางหมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนบ้านฮวกใช้อุปโภค บริโภคเป็นชีวิตประจำวัน มีการหาปลา พืชผักที่อยู่ข้างลำน้ำมาเป็นอาหารในครัวเรือนทำให้คนในชุมชนต้องใช้ชีวิตที่พึ่งพาสายน้ำริมในการดำรงชีวิตมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย เพราะสายน้ำริมจะไม่แห้งขอดทำให้ได้ใช้กันตลอดปี ระบบนิเวศข้างลำน้ำเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน บางฤดูกาลที่มีพืชผักออกมามากคนในชุมชนก็จะมีการเก็บไปขายเพื่อก่อให้เกิดรายได้อีกทางหนึ่ง สายน้ำริมที่ไหลผ่านตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงบ้านฮวก จะไม่มีการขุดลอกลำน้ำ เพราะจะทำให้พืชผักที่เคยรับประทาน หายู่หากินกันสูญหายไปจากลำน้ำ ปลาบางชนิดที่เป็นอาหารของคนในชุมชนก็ไม่สามารถวางไข่ได้เกิดการสูญหายไปจากแม่น้ำริม ทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอกชุมชน เป็นหลัก

2. ป่าไม้

บ้านฮวกได้มีการอนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นต้นน้ำของน้ำริมน้ำโดยใช้กฎกติกาในการจัดการป่าชุมชนที่ตั้ง
ขึ้นมาจากคนในชุมชน อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น บ้านฮวกได้มีความผูกพันกับป่ามาเป็นเวลาช้านาน
แต่ละปีก็จะมีงบประมาณจัดสรรจากอบต.แสนทอง มอบให้กับคนในชุมชนในการช่วยกันสอดส่องดูแล
ไม่ให้เกิดไฟป่า งบประมาณในการดับไฟป่า ทำให้เกิดกำลังใจในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น เพราะหน่วยงาน
ในท้องถิ่นให้ความสำคัญ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

จากการดำเนินโครงการฯ มาเป็นระยะเวลา 11 เดือน ทางโครงการฯ มีขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนการศึกษาจากข้อมูลมือสอง และส่วนการจัดเวทีสืบค้นทุนทางสังคมในพื้นที่อำเภอท่าวังผา คือ

- ส่วนการศึกษาจากข้อมูลมือสอง ได้มีการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต สืบค้นจากเอกสารพัฒนาชุมชนอำเภอท่าวังผา
- ส่วนการจัดเวทีสืบค้นพันธุ์ปลาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการจัดเวที 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 จัดเพื่อสร้างความเข้าใจที่มวิสัยและยาวชน ครั้งที่ 2 จัดเวทีพัฒนาศักยภาพ เพื่อสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์พันธุ์ปลา ครั้งที่ 3 จัดเพื่อสำรวจพันธุ์ปลาและระบบนิเวศน์ลำน้ำริมที่ส่งผลกระทบต่อพันธุ์ปลาในปัจจุบันในแม่น้ำริม ครั้งที่ 4 เพื่อคืนข้อมูลให้กับชุมชนบ้าน ฮวก

3.2 สถานที่ดำเนินการ

ใช้พื้นที่บ้านฮวก หมู่ 4 ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ใช้พื้นที่ในการสำรวจจากบ้านฮวกหมู่ที่ 4 ถึง ด่านน้ำริมอุทยานแห่งชาตินันทบุรี โดยวาดแผนที่พอสังเขปดังนี้

3.3 กลุ่มเป้าหมาย

คน(ผู้นำชุมชน ผู้รู้เรื่องปลาในชุมชน เยาวชน) องค์การบริหารส่วนตำบลแสนทอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น เกษตรตำบล ประมงอำเภอ จังหวัด

3.4 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

- ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ จาก อินเทอร์เน็ต เอกสารประวัติหมู่บ้าน เอกสารแผนที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลแสนทอง ข้อมูลจากพัฒนาชุมชนอำเภอท่าวังผา

ข้อมูลปฐมภูมิ จาก การจัดเวที การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจระบบนิเวศน์

- วิธีการเก็บข้อมูล

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยการขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว และสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดย การใช้เครื่องมือในการเก็บครั้งนี้ คือ กระบวนการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม การสำรวจระบบนิเวศน์ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของชุมชน การสรุปบทเรียน (AAR) และใช้การบันทึกข้อมูล เครื่องมือเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดกระบวนการในเวทีดังนี้

1. จัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัย และคนในชุมชน จำนวน 1 ครั้ง
2. จัดเวทีสรุปบทเรียนการอนุรักษ์ปลาที่ผ่านมา สืบค้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา การหาปลา จำนวน 2 ครั้ง
3. สืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาน้ำจืดในพื้นที่ โดยทีมวิจัยทั้งเยาวชนและผู้นำชุมชน จำนวน 1 ครั้ง
4. สำรวจสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศในการใช้ดำรงชีวิตอยู่กับน้ำของปลา จำนวน 3 ครั้ง
5. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดที่ยั่งยืน จำนวน 1 ครั้ง
6. จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมงาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล หาวิธีอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดให้เหมาะสมกับคนในชุมชน ร่วมกับชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่อไป จำนวน 1 ครั้ง

3.5 ประเด็นการศึกษา

1. ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา และการหาปลา

2. ศึกษาวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านรวมถึงศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านของเยาวชนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. ศึกษาปริมาณและชนิดของพันธุ์ปลาพื้นบ้านในแม่น้ำริมตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน
4. ศึกษาเส้นทางชีวิตแหล่งที่อยู่และอาหารของปลาแต่ละชนิด
5. ศึกษาสภาพแวดล้อม แหล่งที่อยู่ และอาหารของปลาแต่ละชนิด

ชื่อเวที	วิธีการ/กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที
1. จัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างทีมวิจัย และคนในชุมชน จำนวน 1 ครั้ง	1.ประสานงานกับชุมชน เยาวชน แกนนำชุมชน เพื่อจัดเวทีสร้างความเข้าใจกัน 2.จัดเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วมโดย ได้มีการชี้แจงการทำงานแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การจัดการงบประมาณ เบื้องต้น จากนั้นได้มีการวางแผนการทำงานในเวทีต่อไป	เวทีต่อไปจะเป็นเวทีการสืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาดี โดยมี การเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องปลา ค้นหาปลาเข้าร่วมด้วย
2. จัด เวที สรุ ปบทเรียนการอนุรักษ์ปลาที่ผ่านมา สืบค้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำปลา การหาปลา จำนวน 2 ครั้ง	1. ประชุมวางแผนการทำงานของทีมวิจัย วางคนสัมภาษณ์ วางคนจัดเวที กลาง วางคนดูแลเรื่องอาหารการกิน ฯลฯ 2.ในเวที มีการแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ผู้รู้ ค้นหาปลา เล่าเรื่องปลาในอดีตมีอะไรบ้าง มีวิธีจับอย่างไร ลักษณะเป็นอย่างไร วาดรูปตามคำบอกเล่า พืชผักที่อยู่ริมน้ำมีอะไรบ้าง ฯลฯ 3.นำเสนอข้อมูลที่ได้เป็นกลุ่ม 4.สรุปข้อมูลและนัดหมายเวทีต่อไป 5.มีการสรุปบทเรียนหลังจากจัดเวที สิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่ต้องปรับปรุง	- ทีมวิจัยเองได้ข้อมูลเรื่องพันธุ์ปลาในอดีต เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับพันธุ์ปลาในปัจจุบันในเวทีต่อไป - มีการนัดหมายเวทีต่อไป เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยพี่เลี้ยงจะได้มีการนำนักวิจัยไปพัฒนาศักยภาพการเป็นนักวิจัย ในวันที่ 23 – 24 ตุลาคม 2553
3. สืบค้น ข้อมูลพันธุ์ปลาพื้นบ้านในพื้นที่ โดยทีมวิจัยทั้งเยาวชนและผู้เฒ่า	1. ประชุมแผนเวทีร่วมกับทีมวิจัย 2. ประสานงานกับทีมวิจัยและคนในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง 3. การจัดเวทีสืบค้นข้อมูล	ในเวทีได้มีการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบส่วนที่พันธุ์ปลาที่หายไป และพันธุ์ปลาที่เหลืออยู่

ชื่อเวที	วิธีการ/กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที
ชุมชน จำนวน 1 ครั้ง	- แบ่งกลุ่มนักวิจัยออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในประเด็นปลาที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน มีอะไรบ้าง ลักษณะเป็นอย่างไร 4. สรุปบทเรียนการจัดเวทีร่วมกับพี่เลี้ยงและทีมวิจัย	รวมถึงหาหรือถึงแนวทางการอนุรักษ์ให้ปลาได้กลับมาต่อไป
4. ส ำ ร ว จ สภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศในการใช้ดำรงชีวิตอยู่กับ น้ำ ของ ปลา จำนวน 3 ครั้ง	- ประชุมวางแผนเส้นทางสำรวจในแต่ละครั้ง โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะละ 1 วัน - วางแผนหา เรื่องที่จะเก็บ เช่น ผู้บันทึก ผู้สังเกต ผู้ถ่ายภาพ ส่วนที่เหลือจะมีหัวข้อให้เขียนเรื่องที่ประทับใจเกี่ยวกับการสำรวจแต่ละครั้ง - วิธีการสุ่มวัดปริมาณปลา สุ่มจากคนจับปลาในพื้นที่ จากการสอบถาม - สรุปบทเรียนการเดินทางไปสำรวจ	ในเวทีได้มีการนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมไว้และมีการสรุปบทเรียนสิ่งที่ได้และสิ่งที่ยังไม่ได้เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการจัดเวทีต่อไป
จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาพื้นบ้านที่ยั่งยืน จำนวน 1 ครั้ง	- หาหรือแผนการจัดเวทีกับหัวหน้าโครงการวิจัย - จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมดก่อนที่จะมีการนำเสนอในเวทีหมู่บ้าน เพื่อให้มีการเติมเต็มข้อมูลก่อน - แบ่งบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอจริง - สรุปบทเรียนการจัดเวทีร่วมกับทีมงานในพื้นที่จังหวัดน่านและเจ้าหน้าที่สกว.	ได้แนวทางในการอนุรักษ์เบื้องต้น เช่น การขยายเขตอนุรักษ์เพิ่มในพื้นที่ ชุมชนข้างเคียง การไม่ตัดไม้ทำลายป่า แต่แนวทางนี้เป็นแนวทางในกลุ่มของนักวิจัยเองไม่ได้เป็นแนวทางที่ชุมชนคิดค้นร่วมกับนักวิจัยเองจึงต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์ภายใต้ข้อมูลที่ได้มาต่อไป
6. จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมงานของทีมวิจัย	ทีมวิจัยประสานงานกับผู้นำชุมชนในการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าร่วมเวทีการนำเสนอข้อมูลการวิจัย	แนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลา คือ การขยายแหล่งอนุรักษ์ในพื้นที่ข้างเคียงจากชุมชนที่อยู่

ชื่อเวที	วิธีการ/กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที
วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล หาวิธีอนุรักษ์ พันธุ์ปลาพื้นบ้านให้เหมาะสมกับคนในชุมชน ร่วมกับชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงาน ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่อไป จำนวน 1 ครั้ง	2. ประชาสัมพันธ์เชิญชวนเข้าร่วมเวที การคืนข้อมูลสู่ชุมชน 3. แบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิจัยในการจัด เวทีนำเสนอข้อมูล และจัดเตรียมข้อมูล 4. จัดเวทีนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งการ นำเสนอออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก นำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมด เช่น แหล่ง อนุรักษ์พันธุ์ปลา ปลาที่มีในอดีต ปลาที่มี ในปัจจุบัน ปลาที่หายไป พืชริมน้ำที่ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของปลา ช่วงที่ 2 การระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมใน การอนุรักษ์พันธุ์ปลาต่อไป	ติดกับตื้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ การ สร้างแหล่งที่อยู่ให้กับปลาโดย การไม่ขุดลอก การลดการใช้ สารเคมีในพื้นที่การเกษตร งด การจับปลาในฤดูวางไข่ ส่วน หน่วยงานในพื้นที่ คือ อบต.แสน ทองได้ให้แนวคิดในเรื่องการ ขยายแนวคิดสู่ชุมชนควรมีการ ชวนเยาวชนในบ้านอื่นเข้าร่วม ด้วย พืชที่อยู่ริมน้ำที่หายไปมี อะไรบ้าง ทีมจะได้นำข้อมูลเดิม เดิมเข้าไปในรายงานต่อไป

ตารางเปรียบเทียบการทำกิจกรรมที่ผ่านมา กับแผนที่ตั้งไว้

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการ ทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอด โครงการ
1) จัดเวทีสร้างความ เข้าใจระหว่าง ทีมวิจัย และคนใน ชุมชน	เวทีสร้างความ เข้าใจเรื่อง งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นในชุมชน บ้านฮวก	1. เพื่อ สร้าง ความเข้าใจกับทีม และคนในชุมชน เรื่องโครงการวิจัย 2. เพื่อ วาง แผนการจัดเวที สรุบบทเรียนการ ทำงานและแบ่ง บทบาทการทำงาน ระหว่างทีมวิจัย	ทีมมีการวางแผนบทบาท การทำงานในเวที เช่น ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายสร้าง ความเข้าใจ เป็นต้น จาก การวางแผนกันทำให้ทีม ได้เกิดความเข้าใจในการ จัดเวที และเข้าใจในตัว โครงการมากขึ้น สามารถ สื่อสารกับคนในชุมชนได้	๑. ทักษะการเป็น นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๒. ทักษะการจด บันทึกร ๓. ทักษะการ วิเคราะห์ข้อมูล ๔. องค์ความรู้ เรื่องพันธุ์ปลาใน แม่น้ำ ๕. แนวทางการ อนุรักษ์ปลาโดย กระบวนการมีส่วน
2) จัดเวทีสรุบบ ท เรื ยน การ	จัดเวทีสรุป	๑. เพื่อสรุป บทเรียนจากการ	ในการทำงานของทีม	

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
อนุรักษ์ปลาที่ผ่านมา สืบค้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา การหาปลา	บทเรียนการอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่ผ่านมาสืบค้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลา การหาปลา จำนวน ๒ ครั้ง	อนุรักษ์ พันธุ์ปลาที่ผ่านมา ๒. เพื่อศึกษาและสืบค้นทุนที่มีในสังคม และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้าน	งานวิจัย มีการวางแผนการทำงานคือ จะมีการแบ่งกลุ่มกันเพื่อสืบค้นข้อมูล กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน คนหาปลา แม่บ้าน เนื่องจากคนเหล่านี้มีความรู้ด้านการหาปลา การประกอบอาหารจากปลา จากการวางแผนแล้ว ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมเวทีมาน้อยมาก จึงได้ใช้เยาวชนทั้งทีมและที่ไม่ใช่ทีมเข้าสัมภาษณ์พร้อมกันแบ่งบทบาทกัน ในด้านการถาม การบันทึก การเขียนในกระดาษและการนำเสนอ ทำให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกันทุกคนและได้มีความรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย บทเรียน การใช้สถานการณ์เป็นตัวออกแบบเวทีทำให้ได้ข้อมูลที่มากขึ้น แม้ผู้เข้าร่วมจะมีน้อยแต่ก็ยัง	ร่วม ของชุมชนและหน่วยงาน

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการ ทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอด โครงการ
			ได้น้อยเกินไป เพราะคนที่มาสนใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนอยู่แล้ว ที่ต้องจัด 2 เวทีเนื่องจากจะได้ต่อยอดและรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด	
	จัดเวทีพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก่ทีมเด็กและเยาวชนในพื้นที่บ้านฮวก โดย พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ.ท้าวผา จำนวน ๑ ครั้ง	1. เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้เครื่องมือและกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2. เพื่อให้เยาวชนสามารถนำเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการทำงานต่อไป	เป็นกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นจากที่วางแผนไว้ เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านและเยาวชน ดังนั้นกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับทีมวิจัยและเยาวชนถือว่าเป็นเรื่องใหม่ พี่เลี้ยงได้วิเคราะห์ทีมแล้วเห็นว่าควรมีการจัดเวทีเพื่อให้ทีมและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเครื่องมือการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นต้น ทำให้ทีมวิจัยและเยาวชนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้ทันทีกับงานของตนเอง จึงได้มี	

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
			เวทีนี้ขึ้นมา	
3) สืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาพื้นบ้านในพื้นที่ โดยทีมวิจัยทั้งเยาวชนและผู้นำชุมชน		1. เพื่อรวบรวมพันธุ์ปลาน้ำจืดพื้นบ้านดั้งเดิมของบ้านฮวก และสืบค้นแหล่งที่อยู่ของปลาพื้นบ้าน 2. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้และหวงแหนปลาของชุมชน	กิจกรรมนี้ไม่ได้จัดเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ได้นำไปทำรวมกับการสืบค้นข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านไปแล้วจึงไม่อยากจะให้เกิดการซ้ำซ้อนในกระบวนการทำงานจึงยกเลิกไปรวมกัน	
4) ส ำ ร ว จ สภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศในการใช้ดำรงชีวิตอยู่กับน้ำของปลา	การสำรวจสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศในการดำรงชีวิตอยู่กับน้ำของปลา จำนวน ๔ ครั้ง	เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของปลา และแหล่งที่อยู่ของปลาพื้นบ้าน	เวทีนี้ได้มีการวางแผนไว้ในโครงการและมีการวางแผนการสืบค้นไว้ เป็นระยะของลำน้ำริม คือระยะจากบ้านฮวก จนถึงต้นน้ำ ใช้การสำรวจจำนวน 4 วัน คอนแรกเป็นการเดินสำรวจโดยไม่มีโจทย์ แต่ถ้าพบเห็นอะไรก็ให้จดไว้ แต่สิ่งที่ได้นั้น ไม่มากนัก จึงปรับเปลี่ยนกระบวนการโดยใช้ผู้ใหญ่เป็นคนนำทางและเล่าให้เยาวชนฟัง เยาวชนสงสัยก็ให้ถาม สิ่งที่พบเห็นเป็นต้นไม้ สัตว์	

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
			ให้มีการจดชื่อให้มากที่สุดเป็นต้น เหตุที่ต้องมีการปรับกระบวนการรายทางเนื่องจาก เยาวชนส่วนใหญ่จะชอบเล่นและคุยกันเป็นส่วนใหญ่ในการเดินสำรวจจึงได้ให้เยาวชนได้มีงานทำสุดท้ายคือการสรุปบทเรียนการทำงาน สิ่งที่ยาวชนได้คือ ความรู้ที่ไม่เคยได้รู้ก็รู้และสามารถจะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น พืชริมน้ำบางชนิดที่ไม่ทราบว่ารับประทานได้ก็นำมารับประทานในครัวเรือนได้ เช่น ผักหนังกินมาประกอบอาหารได้ ใบส้มกุ่มก็สามารถนำมาแทนมะนาวได้ เป็นต้น บทเรียนพวกนี้ไม่ได้นำไปใช้แต่งงานวิจัยได้อย่างเดียวแต่ยังนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อีก	

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
			ด้วย	
5) จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาพื้นบ้านที่ยั่งยืน	เวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาพื้นบ้านที่ยั่งยืนจำนวน ๑ ครั้ง	1. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาพื้นบ้านที่ยั่งยืนร่วมกับชุมชน 2. เพื่อหาแนวทางการทำงานด้านการอนุรักษ์พันธุ์ปลาโดยคนในชุมชนและเยาวชนในการสืบทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชน	เวทีนี้เป็นการเชิญชวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ปลาเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาร่วมกัน ทั้งส่วนที่เป็นแกนนำชุมชน ชุมชน และเยาวชน จากมุมมองที่ได้ในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาในพื้นที่ทำให้ได้แนวทางในระดับหนึ่งในการทำงานต่อไปของทีมและชุมชนและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน	
6) จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมวิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลหาวิธีอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านให้เหมาะสมกับคนในชุมชน ร่วมกับชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงานร่วมกับชุมชนและ	เวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมวิจัย วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลหาวิธีอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านให้เหมาะสมกับคนในชุมชนร่วมกับคนในชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงาน	1. เพื่อสรุปบทเรียนการทำงานดำเนินโครงการ 2. เพื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานอย่างเหมาะสม	การจัดเวทีมีการวางแผนการนำเสนอโดยแกนนำเยาวชนในพื้นที่เพื่อให้ได้เห็นกระบวนการทำงานของทีมและข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดที่จะนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านที่เหมาะสมของคนในชุมชน การเชิญผู้เข้าร่วมได้ร่วมกันวิเคราะห์ว่าควรจะเป็นใครบ้าง เช่น ครูใน	

กิจกรรมที่วางไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิเคราะห์กระบวนการทำงานของทีม	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
หน่วยงานต่อไป	ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่อไป		โรงเรียน แกนนาคชุมชนใกล้เคียง นายกอบต.แสนทอง หมอนามัย จึงได้แนวทางที่หลากหลายนอกจากที่ได้นำเสนอไป เช่น แนวทางการขยายพื้นที่ในการอนุรักษ์ไปยังหมู่บ้านอื่นโดย อบต.จะเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ต่อไป แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาในหมู่บ้านนั้นสามารถที่จะนำมาเป็นกฎกติกาเพิ่มในหมู่บ้านต่อไป	

3.6 การวิเคราะห์และประมวลผล

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการเก็บข้อมูลหลายรูปแบบ เช่น การเก็บข้อมูลมือสอง ประวัติหมู่บ้าน อินเตอร์เน็ต และจากการจัดเวทีต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น การจัดเวทีการสืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาจากอดีต ถึงปัจจุบัน การจัดเวทีพัฒนาศักยภาพการเป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ การสรุปบทเรียนการอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่ผ่านมา ข้อดี ข้อเสีย โอกาส การสำรวจลำน้ำต่าง ๆ การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหาสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน การทำแผนที่คนดีในส่วนของเด็กและเยาวชน จึงมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดย วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำงาน โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ SWOT Analysis AAR (After Action Review) การเล่าเรื่องความประทับใจกับการสำรวจจากการดำเนินงานในเวที

จากกระบวนการทำงานของทีมวิจัยได้มีการวิเคราะห์บทบาทการทำงานของคนในชุมชนร่วมกันออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. เด็กและเยาวชน

มีบทบาทหลักในการดำเนินโครงการ เป็นทีมวิจัย การใช้กลไกการขับเคลื่อนในตัวเยาวชนนั้นทำให้เกิดการเคลื่อนไหวได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีข้อจำกัดตรงที่เยาวชนจะมีวันว่างแค่ เสาร์ อาทิตย์ ทำให้เยาวชนที่เรียนอยู่นอกหมู่บ้านได้มีเวลาในการทำกิจกรรมน้อย อย่างไรก็ตามการกำหนดบทบาทให้กับเยาวชนด้านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เยาวชนเองได้เรียนรู้และสามารถจะคิดวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ของชุมชนได้ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเหล่านี้ทำให้เกิดการฝังลึกเข้าสู่จิตใจของเยาวชนเป็นอย่างดี

2. ผู้นำชุมชน

มีบทบาทการทำงานคือการประสาน การเอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคน 2 วัย คือ เยาวชน และผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้ได้เห็นภาพปัญหาสถานการณ์ของงานวิจัยได้มากขึ้น การจัดเวทีแต่ละครั้งจึงจะขาดผู้นำชุมชนไม่ได้เลย ทำให้เยาวชนที่เป็นทีมวิจัยเกิดกำลังใจในการทำงานมากขึ้นเมื่อผู้นำให้การสนับสนุน

3. ผู้ใหญ่ในชุมชน

มีบทบาทในการเอื้อให้เกิดการเติมเต็มกระบวนการทำงานไม่ว่าจะเป็น ส.อบต. ผู้ช่วย ปราชญ์ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างมาก เช่น เวทีการสำรวจข้อมูลพื้นที่ปลูกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การสำรวจระบบนิเวศนลำน้ำ ผู้ใหญ่จะเป็นคนให้ความรู้คอยตอบคำถามของเยาวชน

จากบทบาทการทำงานทั้ง 3 ส่วนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นคนในชุมชนบ้านชวกถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยให้เกิดผลสำเร็จได้ ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปการขับเคลื่อนงานก็จะไม่สำเร็จเพราะคนทั้ง 3 กลุ่มเป็นคนที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานโครงการ

การดำเนินการตามกิจกรรม

1. ผลการดำเนินงานจัดเวทีสรุปบทเรียนการอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่ผ่านมาสืบค้น วิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ปลาและการ
หาปลา
2. สืบค้นข้อมูลพันธุ์ปลาพื้นบ้านในพื้นที่โดยมีการวิจัยทั้งเยาวชนและผู้นำชุมชน

ก่อนการจัดเวทีเยาวชนได้มีการวางแผนการจัดเวที โดยมีการเตรียมเนื้อหาที่จะสัมภาษณ์ ผู้รู้ใน
เวที การแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานในทีม เตรียมเชิญผู้เข้าร่วม และในการจัดเวทีสรุปบทเรียนของทีม
วิจัยทั้งส่วนที่เป็นเยาวชนและแกนนำชุมชนได้เชิญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ นักหาปลาในหมู่บ้านมา
เข้าร่วมในการสรุปบทเรียน จึงได้ข้อมูลดังนี้

• พันธุ์ปลาในอดีต

ที่	ชื่อปลาในอดีต	ลักษณะ	แหล่งที่มาของปลา/แหล่งที่อยู่
1.	ปลากด	คล้ายปลาดุกแตกต่างกันที่หาง ไม่มี เกล็ด มีสีขาวปนเทา	มีอยู่ตามธรรมชาติ ในน้ำสะอาด มีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้อยู่ ข้างแม่น้ำ ปลาจะอาศัยอยู่ตาม ซอกหินผา ตามรากต้นไม้ที่ หย่อนลงน้ำ ตามรูริมน้ำ ในฤดู วางไข่ปลาจะมาจากน้ำน่าน ขึ้นมาทางน้ำริมเพื่อวางไข่ตาม ต้นน้ำ <u>อาหาร</u> ปลาจะกินกุ้ง กินลูกยอ กินตะไคร่น้ำ กินใบไม้เน่า กิน จอกแหน และปลาดังกล่าวจะกิน ปลาเล็ก
2.			
3.	ปลาดุก	ไม่มีเกล็ด ตัวดำลำตัวสั้น	
4.	ปลาไหล	มีลำตัวยาว สันไม่มีครีบ	
5.	ปลาตะตูป	สีดำมีเกล็ดลำตัวเป็นวงรี	
6.	ปลาจาด	ปากแหลมลำตัวยาว ตาโต สีขาว มี เกล็ด	
7.	ปลาหนาม	ตัวเล็ก มีครีบสีเหลือง	
8.	ปลามัน	มีลำตัวเล็ก มีเกล็ดเล็ก ตัวกลมยาว ขนาดเท่าหัวแม่มือ ตัวดำมีหางสีแดง ลำตัวสีเทาดำ	
9.	ปลาแก้ม	มีครีบและหางสีแดง ปากสั้น ลำตัว แบน เกล็ดเล็ก แก้มแดง ลำตัวสีขาว	
10.	ปลากั้ง		
11.	ปลาเข้		
12.	ปลาบอก	ตัวกลม สีขาว หัวแหลม หางสีขาว	
13.	ปลานิว	ลำตัวสีเงิน ตัวอ้วน เกล็ดมีขนาด ใหญ่	
14.	ปลาหมอ	ตัวสีดำ ตัวกลม หางสีดำ หัวกลม	

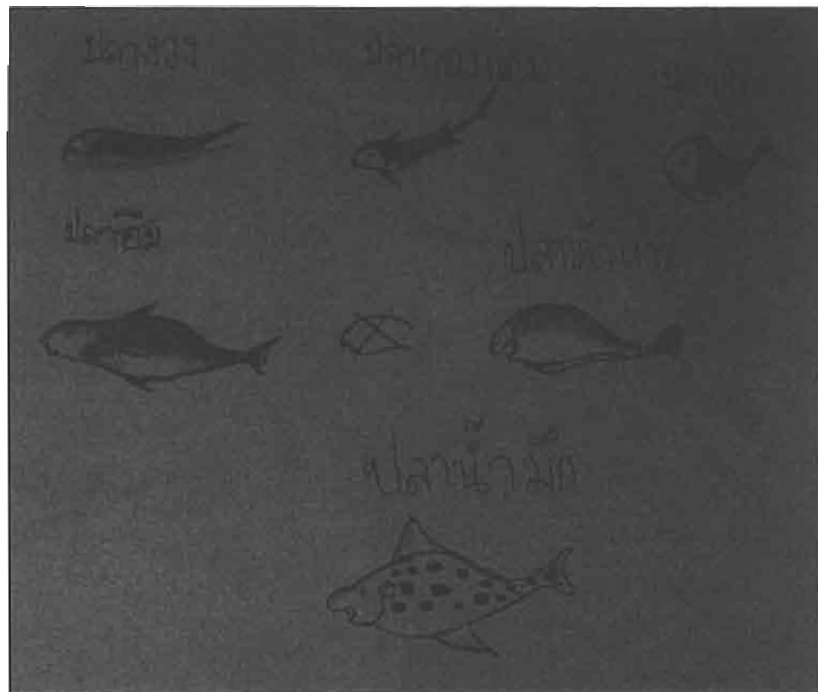
ที่	ชื่อปลาในอดีต	ลักษณะ	แหล่งที่มาของปลา/แหล่งที่อยู่
15.	ปลาซ่อน	หัวใหญ่ มีเกล็ด ลำตัวสั้น	
16.	ปลาบู๋	มีลักษณะคล้ายปลามัน ไม่มีเกล็ด ลำตัวกลม มีสีขาวยาวแดง	
17.	ปลาสะตูปืด	ตัวสีดำ มีเกล็ดแข็ง ตามลำตัวจะมีลายเป็นขีดยาว	
18.	ปลาสะตูปุด	ตัวสีดำ มีเกล็ดแข็ง ตามลำตัวจะมีจุดสีดำหรือเทา	
19.	ปลาตอง	มีลำตัวแบน เกล็ดเล็ก เวลานำมารับประทานจะมีก้างมาก	
20.	ปลาชิก	ตัวใหญ่ ยาว หางแดง หลังดำ มีเกล็ด ด้านข้างเป็นปาน	
21.	ปลาปก	ตัวใหญ่ สีขาว มีเกล็ด	
22.	ปลาหนาม	ตัวเล็กมีครีบบีเหลือง ครีบสั้น ตัวแบน หัวเล็ก	
23.	ปลาสะเต็ด	มีลักษณะคล้ายปลาสะตูป แต่ตัวเล็กกว่ามีสีขาว	
24.	ปลาปุง	ลำตัวยาวข้างแดง มีลักษณะกลม สีน้ำตาล	
25.	ปลาฮิม	ลำตัวกลม มีเกล็ดปากมุ่ม(หุ้)ข้างแดง สีขาว	
26.	ปลาแปบ	ตัวขาว ตัวเล็ก หางสีดำ	
27.	ปลาชีว	ท้องสีเหลือง ปากแหลม หางสีเหลือง ตัวเล็ก	
28.	ปลามุค	ตัวสีดำ หัวเป็นหนาม	
29.	ปลาหลด	ลำตัวยาว ตัวเป็นหนัง มีจุดตามลำตัว	
30.	ปลาฝา	มีกระดอง สีดำ มีลักษณะเหมือนเต่า	
31.	ปลาหมาหว	คล้ายปลาปก สีขาว ลำตัวยาว ปากแหลม	
32.	ปลาดูด	มีสีลาย ปากแบน ลำตัวมีสีขาวดำ	
33.	ปลาโง(งวง)	ตัวกลม ปากแหลม ลำตัวยาว ไม่มีเกล็ด สีขาว	
34.	ปลาน้ำหมึก	มีเกล็ด สีขาว ตามลำตัวจะมีจุด	

ที่	ชื่อปลาในอดีต	ลักษณะ	แหล่งที่มาของปลา/แหล่งที่อยู่
35.	ปลาแค้	มีเงี่ยง ตัวสีดำ มีหนวด	
36.	ปลากองแก้ง	เหมือนปลากด ตัวเล็กสีดำเหลือ้ง	

- สภาพแวดล้อมแต่ก่อน
 - ≈ มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ทำให้มีน้ำไหลตลอดทั้งปี
- ข้อมูลปลาจากการสอบถาม มีทั้งหมด 36 ชนิด ที่หายไปหรือมีจำนวนน้อยลง จำนวน 17 ชนิด
- แหล่งต้นน้ำ ต้นน้ำริมซึ่งมีลำห้วยที่ไหลมารวมกันดังนี้
 - ≈ ชุนดอยวาว
 - ≈ ห้วยเปา
 - ≈ ห้วยฮ้าย
- เครื่องมือในการจับปลา
 - ≈ แห
 - ≈ มอง
 - ≈ จำ
 - ≈ สุ่ม
 - ≈ เบ็ด
 - ≈ แหลม
 - ≈ ไซ
 - ≈ จีบ(มีลักษณะคล้ายสวิง)
 - ≈ สวิง
 - ≈ มอง
- เวลาในการจับปลา
 - ≈ จับตอนกลางวัน
 - ≈ จับตอนเย็นใกล้มืด
 - ≈ จับตอนกลางคืน
- วิธีการจับปลา
 - ≈ ใส่ไซ(ดักไซ)
 - ≈ ตกเบ็ด
 - ≈ ทอดแห
 - ≈ แทงปลาโดยการใส่แหลมดำลงไปใต้น้ำแล้วใช้แหลมแทงปลา

- ปลาที่หายไป คือ

- ≈ ปลาโง้ง(งวง)
- ≈ ปลามอค
- ≈ ปลาฮีม
- ≈ ปลาเข็ม
- ≈ ปลาหมอขาว
- ≈ ปลาน้ำหมึก
- ≈ ปลาเปาะ

รูปภาพแสดง : การหายไปของปลา

- การอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่ผ่านมา

- ≈ มีการแบ่งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาของหมู่บ้านตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน
- ≈ ผู้ใดฝ่าฝืนจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาจะต้องถูกปรับ 500 – 5,000 บาท
- ≈ ห้ามใช้เครื่องไฟฟ้าในการจับปลาฝ่าฝืนปรับ 1,000 – 10,000 บาท
- ≈ ถ้าหากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ หากจับได้เกิน 3 ครั้งจะมีการตัดออกจากสมาชิกในหมู่บ้านทันที

- ข้อดีของการใช้กฎกติกาในการจับปลา

- ≈ ปลามีปริมาณมากขึ้น
- ≈ คนจับปลาแบบไม่ใช้เครื่องช็อตทำให้ปลาไม่สูญพันธุ์
- ≈ คนในหมู่บ้านได้บริโภคปลาในแม่น้ำมากขึ้น(นอกเหนือจากเขตอนุรักษ์)

- ข้อเสียของการใช้กฎกติกาในการจับปลา

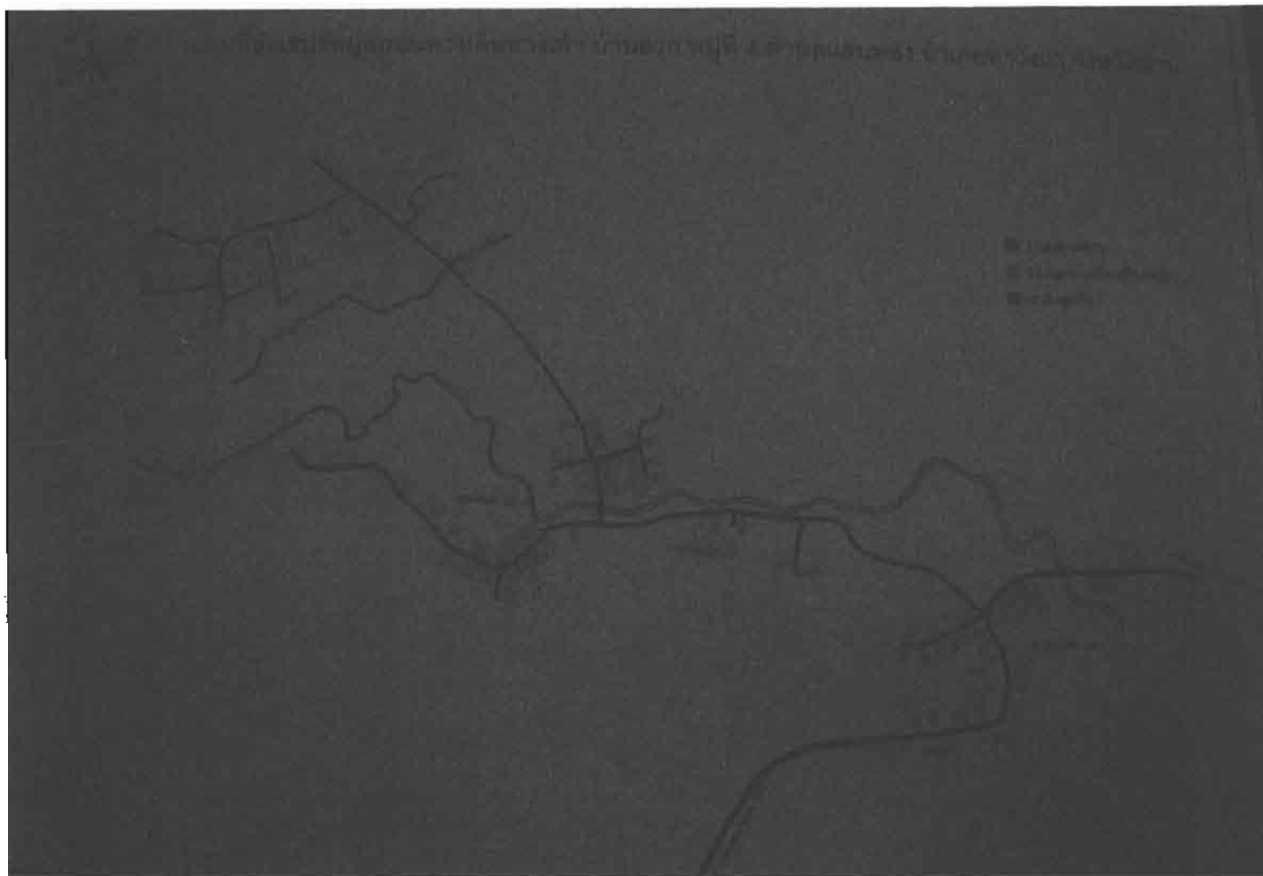
- ≈ บริเวณเขตอนุรักษ์ไม่สามารถจับปลาได้
- ≈ คนในหมู่บ้านต้องไปซื้อปลาที่ตลาดมารับประทานกันมากขึ้น

- ✓ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์ปลาในปัจจุบัน

- ≈ ปริมาณน้ำในหน้าแล้งเริ่มลดลง
- ≈ เกษตรกรเริ่มใช้สารเคมีในภาคการเกษตรมากขึ้น

≈ มีบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น

- แผนที่หมู่บ้าน

รูปภาพแสดง : อาณาเขตหมู่บ้าน บ้านชวก

การใช้แผนที่หมู่บ้านมาประกอบการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้เพื่อให้เห็นพื้นที่อาณาเขตของบ้านชวกและการอยู่อาศัยของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่หาอยู่หากินกับลำน้ำริมนมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ ในการทำงานต้องรู้พื้นที่ชุมชนของตนเองให้ครบทุกด้านก่อนที่จะก้าวไปสู่การทำงานด้านอื่นๆ และเพื่อประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ชุมชนของตนเอง การกำหนดพื้นที่ในการสำรวจทั้งในและนอกชุมชนต่อไป

- ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณี

รูปภาพแสดง : ปฏิทินวัฒนธรรม

ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนบ้านซวกที่นำมาประกอบเนื่องจากมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ลำน้ำเป็นอย่างมากเนื่องจากในปฏิทินมีงานที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำแทบทั้งหมด เช่น การปลูกข้าว การพัฒนาแหล่งน้ำ การแข่งเรือ หรือแม้แต่การปลูกพืชผักในหมู่บ้านเพื่อรับประทานเองหรือเพื่อขายก็ยังคงใช้น้ำ ฉะนั้นการใช้ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีมาเกี่ยวข้องเพื่อที่จะให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับน้ำที่แทบจะแยกกันออกไปไม่ได้ อีกทั้งยังเป็นการวิเคราะห์แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเช่น การทำนามีการใช้สารเคมีหรือไม่ การปลูกพืชผักมีการใช้สารเคมีที่จะส่งผลกระทบต่อปลาที่อยู่ในแหล่งน้ำทำให้ปลาบางชนิดได้หายไป หรือเริ่มจะสูญหายไป อีกทั้งการใช้ปฏิทินชุมชนยังชี้ให้ทีมวิจัยได้มีการวิเคราะห์ว่าช่วงไหนที่ควรมีการบอกกล่าว ตักย่ำเรื่องกฎกติกาของชุมชนด้านการใช้สารเคมีในนาข้าวการปลูกพืชผัก เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อพันธุ์ปลาที่อยู่ในแหล่งน้ำ เป็นต้น

- แผนที่เส้นทางการสำรวจ

รูปภาพแสดง : เส้นทางการสำรวจของทีมวิจัยและเยาวชน

การใช้แผนที่แสดงเส้นทางการสำรวจของทีมวิจัยและเยาวชนนั้นเพื่อให้ทีมและเยาวชนได้เป็นภาพรวมของการสำรวจ และมีการแบ่งเขตในการสำรวจที่ชัดเจนเพื่อเปรียบเทียบพันธุ์ปลาที่มีอยู่ในแต่ละระยะ(จุด)ในการสำรวจ มีระบบนิเวศที่เป็นอาหารของปลาอะไรบ้าง ตามคำกล่าวเล่าของผู้รู้(ปราชญ์) ในหมู่บ้าน

สรุปสิ่งที่ได้จากการจัดเวทีของทีมวิจัยและเยาวชน

- ≈ ได้รู้จักปลาในสมัยก่อน เช่น ชื่ออะไร ลักษณะเป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน ปลาอะไรที่สูญพันธุ์ แหล่งอาหารของปลามีอะไรบ้าง
- ≈ ได้เรียนรู้วิธีการจับปลา เวลาในการจับปลา
- ≈ ได้ข้อมูลแหล่งต้นน้ำอยู่ที่ไหน
- ≈ ได้เรียนรู้กฎของการอนุรักษ์
- ≈ ได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมที่ปลาอาศัยอยู่
- ≈ ได้รู้จักชนิดของปลาปัจจุบัน
- ≈ ข้อดีข้อเสียของการอนุรักษ์ปลา
- ≈ บทเรียนของการอนุรักษ์พันธุ์ปลา

3. สำรวจสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศ ในการใช้ดำรงชีวิต อยู่กับน้ำของปลา

โดยก่อนการสำรวจเขาวงกตได้ร่วมกับแกนนำชุมชนกำหนดประเด็นการสำรวจสภาพแวดล้อม เช่น การใช้แผนที่ลำน้ำริมเป็นตัวกำหนดระยะทางในการสำรวจ แบ่งเขตการสำรวจออกเป็น 3 ระยะ

ระยะแรกจากท้ายหมู่บ้านถึงหมู่บ้านน้ำไคร้

เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาของบ้านฮวก จากการสำรวจพบว่ามีปลามากชนิด ระบบนิเวศลำนํายังมีผักที่สามารถรับประทานได้ เช่น ผักกูด ผักบุ้ง บอน ผักกระเจต

ระยะที่ 2 จากหมู่บ้านสันติสุขถึงน้ำตกสันติสุข สำรวจสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ระบบนิเวศ ในการใช้ดำรงชีวิต อยู่กับน้ำของปลา

จากการสำรวจแหล่งน้ำของเขาวงกตและแกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องปลาและพืชริมน้ำ ในการเดินทางนักวิจัยที่เป็นเขาวงกตได้มีการตั้งคำถาม สังเกต สัมภาษณ์ผู้รู้จึงได้ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลพันธุ์ปลาในแม่น้ำริม

ที่	ชื่อปลา	แหล่งที่พบ	เดือนที่พบ	การใช้ประโยชน์
1.	ปลาบู่	ตามซอกหิน ในน้ำตื้นและเขี้ยว	เม.ย. พ.ค.	ใช้ทำอาหาร และเลี้ยงเพื่อความสวยงาม
2.	ปลาแก้ม	ในน้ำลึก และเขี้ยว	ม.ค. ก.พ. ต.ค. พ.ย. ธ.ค.	ประกอบอาหาร
3.	ปลากด	อยู่ตามรูหินและผา	มี.ค. เม.ย. พ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร จำหน่าย
4.	ปลาชิว	อยู่ในน้ำนิ่ง ตามเหมืองทุ่งนา	ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร
5.	ปลาไหล	อยู่ในรูโคลน	มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย.	ประกอบอาหาร จำหน่าย
6.	ปลาปก	อยู่ตามน้ำนิ่ง และน้ำเขี้ยว ลึกและตื้น	มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย.	ใช้ประกอบอาหาร
7.	ปลาปอก	อยู่ตามน้ำนิ่ง และน้ำเขี้ยว ลึกและตื้น	มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย.	ใช้ประกอบอาหาร
8.	ปลานิล	อยู่ตามน้ำนิ่ง ลึกและตื้น	ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค.	ใช้ประกอบอาหารและจำหน่าย
9.	ปลาปึก	อยู่ในน้ำเย็น และน้ำนิ่ง	ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค.	ใช้ประกอบอาหารและจำหน่าย
10.	ปลาปุง	อยู่ในน้ำเย็นและอยู่ตามโขดผา ดันน้ำ	ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค. มิ.ย.	ใช้ประกอบอาหารและจำหน่าย

ที่	ชื่อปลา	แหล่งที่พบ	เดือนที่พบ	การใช้ประโยชน์
11.	ปลาดุก	อยู่ตามรูหิน รุผา	ม.ค. ก.พ. พ.ย. ธ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร
12.	ปลามัน	ตามโขดหิน และผา	มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย.	ใช้ประกอบอาหารและ จำหน่าย
13.	ปลากั้ง	อยู่ตามโขดหิน	ส.ค. ก.ย. ต.ค.	ประกอบอาหาร
14.	ปลาเข้ม	อยู่ตามน้ำนิ่ง น้ำลึก	ม.ค. – ธ.ค.	เพื่อความสวยงาม
15.	ปลาจาด	อยู่ทุกบริเวณในน้ำ	ม.ค. ก.พ. มี.ค. พ.ย. ธ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร
16.	ปลาหลด	อยู่ตามน้ำเชี่ยว	มี.ค. เม.ย. พ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร
17.	ปลาหนาม	อยู่ตามน้ำลึก	ม.ค. ก.พ. มี.ค. พ.ย. ธ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร
18.	ปลาทับทิม	อยู่ตามน้ำลึก น้ำเชี่ยว	ม.ค. ก.พ. มี.ค. พ.ย. ธ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร เลี้ยงเพื่อ ความสวยงาม
19.	ปลาไน	อยู่ตามน้ำลึก	ม.ค. ก.พ. มี.ค. พ.ย. ธ.ค.	ใช้ประกอบอาหาร

2. ข้อมูลพืชริมน้ำ

ที่	ชื่อพืช	บริเวณที่พบ	ลักษณะ
1.	ต้นกล้วย	พบบริเวณริมฝั่งน้ำ บนบก	มีใบเลี้ยงเดี่ยว ลำต้นใหญ่
2.	ต้นแขม	ริมข้างทาง ริมฝั่งน้ำ	มีดอกเป็นขนสีเขี้ยว ลำต้นเล็ก ก้านยาว
3.	ต้นสัก	ริมข้างทาง ริมฝั่งน้ำ	ลำต้นสูงใหญ่ เปลือกหนา ผิวหยาบ
4.	บอฉา	ริมน้ำ	ลักษณะใบคล้ายรูปหัวใจ ลำต้นเรียวเล็ก
5.	ลูกชิต(ตำว)	ริมข้างทาง ป่าดงดิบ	มีลักษณะคล้ายต้นปาล์ม มีขนาดเล็กกว่า ใบเลี้ยงเดี่ยว ลำต้นมีหนาม
6.	เถาวัลย์	ริมน้ำตามต้นไม้ใหญ่	คดงอาศัยอยู่กับต้นไม้ใหญ่
7.	เฟิร์น	ข้างริมน้ำ บนผา	คล้ายๆ ผักกูด
8.	ต้นหวาย	ข้างริมน้ำ ข้างทางเดิน	ลำต้นเป็นหนาม มีข้อปล้อง สามารถนำมา จักสานได้ หน่อสามารถนำมารับประทาน

ที่	ชื่อพืช	บริเวณที่พบ	ลักษณะ
			ได้
9.	ไผ่(เหี้ย)	ขึ้นอยู่ข้างลำน้ำ ในป่า	มีลำต้นเป็นปล้อง แต่ละปล้องจะมีความ บางกว่าไผ่ทั่วไป
10.	ต้นปาล์ม	ขึ้นอยู่ข้างริมน้ำ	มีลำต้นเล็กใบเลี้ยงเดี่ยว
11.	ผักเป็ด	อยู่บริเวณริมน้ำ	ใบคล้ายรูปหัวใจ เป็นใบเลี้ยงคู่ ลำต้นเล็ก
12.	ต้นสะค้าน	ขึ้นตามริมน้ำ หน้าผา	มีลักษณะคล้ายเถาวัลย์
13.	ไผ่ม่วง	อยู่ข้างริมน้ำ หรือในป่า	มีลักษณะเป็นปล้องลำต้นยาวคล้ายต้นไผ่
14.	ยมหิน	ในป่า ริมน้ำ	ไม้ยืนต้น ลำต้นขรุขระ
15.	ต้นส้มกุ้ง	ริมน้ำ	ลำต้นเป็นสีแดง ใบหยิก กินได้
16.	ต้นประดู่	ในป่า ริมน้ำ	มีใบมาก เนื้อไม้เป็นสีแดง
17.	ต้นจิว	ข้างริมน้ำ	ลำต้นเป็นหนาม มีดอกสีแดง
18.	ผักกูด	ริมน้ำ	ใบหยิก กินได้
19.	ตองสาต	ขึ้นตามที่ขึ้น ริมน้ำ	ลำต้นเล็กมีใบเลี้ยงเดี่ยว ใบใช้ห่อของได้
20.	ยางนา	ขึ้นอยู่ริมน้ำ บนฝั่ง	ลำต้นใหญ่ สูง
21.	ตองแต็บ	ริมน้ำ	มีลักษณะคล้ายตองสาตแต่เล็กกว่า
22.	ต้นไคร้	ขึ้นอยู่ในน้ำ ริมน้ำ	มีลำต้นที่เหนียวด้านน้ำได้ดี ตรงรากปลา จะเข้าไปวางไข่
23.	ผักบุง	อยู่ริมน้ำ บึงน้ำ หนองน้ำ	ลำต้นยาว มีรากขึ้นตามลำต้น มักจะนำมา ประกอบอาหารในครัวเรือน
24.	แหน	อยู่ในน้ำ เป็นที่วางไข่ของปลา	มีลักษณะเป็นเส้น หยาบม้วนตัวรวมกัน
25.	โก ตะไค้	อยู่ในน้ำที่ไหล บริเวณกลางน้ำ ริมฝั่งน้ำตื้น	เป็นเส้นยาว เกาะตามก้อนหิน สีเขียว
26.	ผักกระเจต	อยู่ในน้ำ ริมฝั่งน้ำ	มีลำต้นยาว มีรากตามลำต้น
27.	เตา	อยู่ในน้ำที่เป็นน้ำนิ่ง ไม่ไหล	มีสีเขียว เป็นเส้นยาว

ระยะที่ 3 จาก ต้นน้ำริม (อุทยานแห่งชาตินันทบุรี) ลงมาถึงน้ำตก

ทั้ง 3 ระยะได้มีการสำรวจโดยใช้คำถามเดียวกัน และให้นักวิจัยและเยาวชนผู้สนใจได้เขียน
เรียงความสิ่งที่ได้และสิ่งที่ประทับใจในการสำรวจไปด้วยมีเนื้อหาดังนี้

มีการสำรวจต้นกำเนิดแม่น้ำริม ก่อนการเดินทางที่นักวิจัยและเยาวชนได้มีข้อตกลงกันว่าจะต้อง
เขียนเรื่องเล่าสิ่งที่ได้จากการเดินทางไปสำรวจ สิ่งที่พบ สิ่งที่น่าสนใจมีอะไรบ้างแล้วมานั่งคุยกัน

หลังจากที่สำรวจเสร็จแล้ว แต่ละคนเล่าเป็นเสียงเดียวกันถึงเรื่องน้ำตกนันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยวาว และลำห้วยน้ำริมว่า น้ำตกนันทบุรีเป็นต้นกำเนิดแม่ลำวาว มีระยะทาง 1.5 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามมาก โดยมีต้นกำเนิดมาจากลำวาว ที่มีอุทยานแห่งชาตินันทบุรีเป็นป่าต้นน้ำอยู่ และอุทยานแห่งชาตินันทบุรีมีน้ำตกที่สามารถไหลมาเป็นลำห้วย 2 สายคือ ลำห้วยวาว และลำห้วยริม

ข้อมูล	เรียงความ
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นต้นกำเนิดแม่ลำวาว 2. ทุกรันदार लोटन ระยะทาง 1.5 กม. 3. ดันกล้วย ลูกชิด เฟิร์น พบบริเวณทางไปน้ำตก 4. ผีง ทาก นก ตัวบุง พบบริเวณทางไปน้ำตก	ในการไปเที่ยวน้ำตกในครั้งนี้ กระทบใจได้ความรู้มาก ได้เห็นผีงและต่อตัวบุง สิ่งที่น่าสนใจที่สุดคือการที่ทุกคนเดินทางที่สี่หน้าทุกคนเหนื่อย แต่ในการสำรวจน้ำตกนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นปลาเห็นลูกอ๊อดแมงปอ และผมได้ไปในครั้งนี้ก็มีความรู้ในการเดินป่าได้มาก
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ 2. พ.ศ. 2538 โดยผู้ค้นพบ จักรกสิ เสรีนชัย 3. เป็นเส้นทางที่ลำบาก มีดอยมาก หนทางสั้น 1.5 กม. 4. ดันกล้วย ดันหวาน เฟิร์น มอส ผักกูด ตะเคียน พบที่ป่าดิบชื้นป่าเขา 5. ผีง ทาก ปลา ตัวบุง พบในที่ที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ในป่าดิบชื้น สัตว์ปีก ผีง พบในต้นไม้ สัตว์เลื้อยคลานตัวบุง ทาก พบในป่าที่รกและป่าที่ชื้น สัตว์ในน้ำ ปลา พบในแม่น้ำ	วันนี้มีการออกเดินทางไปเที่ยวน้ำตกนันทบุรี เส้นทางในการเดินทางลำบากมาก มีทั้งดอย มีป่าไม้มากมายหลายชนิด เช่น ดันกล้วย ดันหวาน เฟิร์นชนิดต่างๆ มอส ผักกูด สัตว์ที่พบในน้ำตก เช่น ผีง ตัวบุง ทาก ปลา ระยะทาง 1.5 กม. น้ำตกนันทบุรีพบเมื่อ พ.ศ. 2538 โดยผู้ค้นพบ จักรกสิ เสรีนชัย มีความสำคัญอุทยานแห่งชาตินันทบุรี ก่อตั้งเมื่อ 17 ต.ค. 2553 มีเนื้อที่ 238,319 ไร่ หรือ 453.31048 ตร.กม. สูงจากน้ำทะเลประมาณ 1,379 เมตร ความประทับใจ มีต้นไม้มากมายหลายชนิด น้ำตกใสสะอาด ในการสำรวจน้ำตก น้ำสะอาดน่าเล่น เป็นป่าที่มีความชื้นมากทำให้อากาศเย็นสบายใจ
1. น้ำตกนันทบุรี / อุดมสมบูรณ์เป็นสถานที่สวยงาม 2. ค้นพบเมื่อ 2538 โดยจักรกสิ เสรีนชัย 3. มีดอยขึ้นลง ยากลำบากมาก	น้ำตกนันทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม มีดอยขึ้นลงยากลำบากมาก มีความชุ่มชื้น พันธุ์พืชมีอยู่ตามทางมาก น้ำตกสวยงามมาก พันธุ์พืชมีความตามทางมาก น้ำตก

ข้อมูล	เรียงความ
ระยะทาง 1.5 กม. 4. เฟิร์น มอส กล้วย พบตามทาง 5. สัตว์เลื้อยคลาน ทาก ตัวบุง สัตว์บก ทาก บุง สัตว์น้ำ ปลา สัตว์ปีก ผีเสื้อ	สวยงามมากพันธุ์พืชที่พบ เฟิร์น มอส กล้วย พันธุ์สัตว์ที่พบคือ ทาก ตัวบุง สัตว์น้ำ ปลา สัตว์ปีก ผีเสื้อ ค้นพบเมื่อ 2538 โดยจักรกฤษ เสรีนนชัย น้ำตกเย็นมาก มีหินผา มีต้นไม้เยอะมาก ตอนขึ้นมาจากน้ำตกเหนื่อยมากๆ ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร อุทยานแห่งชาตินันทบุรีก่อตั้งวันที่ 17 ต.ค.2538 มีเนื้อที่ 238,319 ไร่ หรือ 453.31048 ตร.กม.
1. น้ำตกนันทบุรี / มีน้ำตกและมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยว 2. พ.ศ.2538 ผู้ค้นพบ จักรกฤษ เสรีนนชัย 3. ระยะทาง 1.5 กม. เส้นทางยากมีคดเคี้ยวขึ้นลง 4. กล้วย เฟิร์น มอส 5. สัตว์เลื้อยคลาน ทาก บนพื้นดิน, บุงพบที่ต้นไม้ สัตว์บก ทาก บุง สัตว์น้ำปลา สัตว์ปีก ผีเสื้อ พบที่ต้นไม้	วันนี้ได้ไปเที่ยว น้ำตก น้ำตกสวยงามมาก แต่ทางไปมีแต่คดเคี้ยวขึ้นลงระยะทาง 1.5 กม. และมีพันธุ์พืช เช่น ต้นกล้วย เฟิร์น มอส และไปพบ สัตว์เลื้อยคลาน ทาก บุง สัตว์น้ำ ปลาและสัตว์ปีก ผีเสื้อ การสำรวจน้ำตก น้ำเย็นสบาย สภาพแวดล้อมดี น้ำตกชื่อน้ำตกนันทบุรี ค้นพบเมื่อ 2538 ผู้ค้นพบ นายจักรกฤษ เสรีนนชัย ก่อตั้งเมื่อ 17 ต.ค. 2533 มีที่ดิน 238,319 ไร่ หรือ 453.31048 ตร.กม. ครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่ อ.ท่าวังผา อ.เมือง อ.บ้านหลวง
1. น้ำตกนันทบุรี / น้ำไหลตลอดปี 2. ค้นพบเมื่อ 2538 โดยจักรกฤษ เสรีนนชัย 3. ระยะทาง 1.5 กม. ขอบอกว่ามันลำบากมาก มีขึ้นคดเคี้ยวลงคดเคี้ยว 4. เฟิร์น มอส กล้วย กล้วยไม้ งามพบตามทาง 5. สัตว์เลื้อยคลาน ทาก พบที่พื้นดิน บุง พบที่ต้นไม้ สัตว์บก ทาก บุง สัตว์น้ำ ปลา สัตว์ปีก ผีเสื้อ พบที่ต้นไม้	วันนี้ฉันมาถึงอุทยานแห่งชาตินันทบุรี ฉันดีใจมากที่ มาถึงอุทยานแห่งชาติครั้งแรก ฉันได้ชมวิว พอลถึง เวลาฉันและผู้เข้าชมก็ทำกิจกรรมร่วมกับพี่เลี้ยง ตอนบ่ายก็มีพี่ๆ ที่อุทยานมาพาไปเที่ยว น้ำตก นันทบุรี มีความสำคัญคือ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีการ ค้นพบเมื่อ พ.ศ.2538 ผู้ค้นพบคือ นายจักรกฤษ เสรีนนชัย สภาพเส้นทางไปที่ฉันได้เดินไปลำบาก มากที่ฉันกลัวที่สุดคือ ทาก มันเหนื่อยมาก ระยะทาง 1.5 กม. ฉันได้เห็นพันธุ์ไม้คือ กล้วยไม้ มอส กล้วย พบที่ป่าดิบชื้น สัตว์ที่พบ ทาก ตัวบุง

ข้อมูล	เรียงความ
	ปาด ฉันมีความประทับใจมากที่สุดคือ มีผีเสื้อที่น่ารักคือ ผีปุย ผีเป็นคนที่พูดจาไพเราะ มีความเสียสละ และได้เห็นบรรยากาศที่ดีที่สุดหนาวมาก ๆ หนาวกว่าบ้านฮวกตั้งเยอะ และขอขอบคุณพี่ๆ ทุกคนที่นำมาพาเรา来看เห็นสิ่งต่างๆ ที่เรายังไม่ได้เห็น ปล. สนุกมาก
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งต้นน้ำ 2. ค้นพบเมื่อ 38-40 โดยหัวหน้าอุทยานจักษุ เสรีนชัย 3. ยากลำบาก ระยะทาง 1.5 กม. 4. เฟิร์น มอส กล้วย พบบริเวณน้ำตก 5. สัตว์บก ทาก บั้ว พบที่บริเวณระหว่างทางไปน้ำตก	น้ำตกนันทบุรีสวยงามมาก แต่ทางไปชมน้ำตกกันดาร มีตัวทาก ตัวบั้วเยอะมาก และเดินทางกว่า 1.5 กิโลเมตร มีพืชเช่น มอส เฟิร์น ออกตามผาที่น้ำตก และตามทางเดินมีต้นกล้วยและต้นไม้อื่นๆ อีกมากมาย ส่วนสัตว์ที่พบตามทางเดินพบแต่สัตว์บก ส่วนสัตว์เลื้อยคลาน สัตว์น้ำ สัตว์ปีกไม่พบ น้ำตกนันทบุรีค้นพบเมื่อปี พ.ศ.2538 – พ.ศ.2540 โดยหัวหน้าอุทยานจักษุ เสรีนชัยเนื้อที่ 238,319 ไร่ ครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่ อ.ท่าวังผา อ.เมือง อ.บ้านหลวง
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นต้นน้ำริมกับน้ำาว 2. – 3. ทุรกันดาร ระยะทาง 1.5 กม. 4. ต้นกล้วย พบในป่า 5. ทาก นก พบบริเวณใกล้น้ำตก	ความประทับใจในการสำรวจน้ำตก บริเวณใกล้น้ำตก ระยะทาง 1.5 กม.มีป่า มี ทาก นก กล้วย ต้นไม้
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำาว 2. – 3. เป็นทางเดินทาง เป็นทางลาดชัน ระยะทาง 1.5 กม. 4. ต้นกล้วย ต้นมะกอกป่า ต้นลิ้นจี่ เฟิร์น พบบริเวณริมทางเดิน ตาม	ในวันที่ 23 ต.ค.53 ที่ผมได้ไปสำรวจน้ำตกที่ชื่อว่า น้ำตกนันทบุรี ผมมีความประทับใจคือเส้นทางอันไกล 1.5 กม. เข้าไปหาน้ำตก มีความยากลำบากเล็กน้อย ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำาว และมีพืชหลากหลายชนิด เช่น ต้นกล้วย ต้นมะกอกป่า ต้นลิ้นจี่ เฟิร์น กล้วยไม้ ต้นลูกชิด และสัตว์ป่า บางชนิด

ข้อมูล	เรียงความ
ลำห้วย ดันลูกชิด กล้วยไม้ 5. ผึ่ง ตัวต่อ ตัวนอน ตัวทาก พบที่ต้นไม้ ต้นหญ้า พื้นดิน ตามทางเดิน	เช่น ผึ่ง ต่อ ตัวนอนขาเขียว ตัวทาก ไล่เดือน นำซึ่งพบได้ตามข้างทางเดินไปหาน้ำตก ผมได้เจอสิ่งแปลกใหม่ที่ประทับใจ ผมอยากมาเที่ยวอีกครั้งผม
1. น้ำตกนันทบุรี (น้ำตกสูง) / เป็นต้นน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตหลายชีวิตในบริเวณนี้ 2. - 3. ที่ราบข้างชันบ้าง มีสภาพขรุขระ ลำบากนิดหน่อย ได้ขึ้นเขาลงเขาพอสมควร ระยะทางประมาณ 1.5 กม. 4. กล้วยไม้ ต้นกล้วยลำสูง ต้นลิ้นจี่ 5. ตัวทาก กระรอกพบที่น้ำตกนันทบุรี	ความประทับใจในการเดินทางเที่ยวน้ำตกนันทบุรีครั้งนี้ ได้ถึงความรู้ ความเหนื่อย ได้สัมผัสธรรมชาติ เราสามารถดูและนำมาพัฒนาชุมชนที่เราอาศัยอยู่
1. น้ำตกนันทบุรี/ เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำวาว 2. - 3. ทางเดินเท้า 4. ต้นกล้วยป่า ต้นมะกอกริมทาง 5. ผึ่ง ทำรังอยู่ต้นไม้ริมทาง	ในการไปเที่ยวน้ำตกนันทบุรีซึ่งเส้นทางการไปสำรวจพบว่า เป็นต้นน้ำกำเนิดของแม่น้ำวาวเส้นทางการไปน้ำตกเป็นระยะทาง 1.5 กิโลเมตร เส้นทางเดินลำบาก พืชที่พบมี ต้นกล้วยป่า, ต้นมะกอก พันธุ์สัตว์ที่พบคือรังผึ้งริม ความประทับใจในการไปเที่ยวน้ำตกคือ น้ำตกมีความสวยงามและมีน้ำที่ใสสะอาด
	ในวันนี้ 23 ต.ค. 2553 ได้มาอบรมได้ไปเที่ยวน้ำตกนันทบุรี มีความสำคัญเป็นต้นน้ำหล่อเลี้ยงของป่าและมนุษย์ มีสภาพเป็นที่ราบชันบ้างเป็นทางคดเคี้ยวและเส้นทางลื่นเป็นหินผาระยะทาง 1,500 เมตร ได้ไปพบพืชพันธุ์หลายชนิด เฟิร์น กล้วยไม้ มะค่าโมง ต้นกล้วย และพบสัตว์หลายชนิดเช่น กระรอก เขียว นกปรอดหัวจุก นอนหลับผืนดินะ

ข้อมูล	เรียงความ
	ครับ
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นต้นน้ำวาว 2. 2538 3. ทุกรันดาร ลาดชัน ระยะทาง 1.5 กม. 4. ต้นกล้วย ลินจี ลูกชิด พบเส้นทางไปน้ำตก 5. ผึ้ง ทาก นก ตัวบุง พบทางเดินไปน้ำตก	การไปเที่ยวน้ำตกนันทบุรี ซึ่งเป็นต้นน้ำวาวซึ่งในการเดินทางเป็นเส้นทางทุกรันดาร ลาดชัน ระยะทาง 1.5 กม. ในการเดินป่าครั้งนี้ได้ทั้ง ความเหนื่อย ความรู้ ประสบการณ์ ความสนุกสนาน และยังได้เห็นสัตว์เช่น ทาก ผึ้ง นก ปลา ตัวบุง พืช เช่น ต้นกล้วย ต้นลูกชิด ต้นลินจี เถาวัลย์ ต้นมะกอก เฟิร์น ต้นประดู่ และพบสัตว์และพืชอีกมากมาย ทำให้มีความสุข และทำให้ได้รู้ว่า ครั้งหนึ่งเราเคยมาอุทยานแห่งชาตินันทบุรี ได้มาเที่ยวน้ำตกนันทบุรี
1. น้ำตกนันทบุรี / เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำวาว 2. - 3. ทุกรันดาร ระยะทาง 1.5 กม. 4. กล้วย ลินจี มะกอก เฟิร์น พบในป่า 5. ทาก นก ตัวบุง เขียด พบในป่า	วันนี้ 990 ได้มาเข้าร่วมอบรม และได้ไปเที่ยวน้ำตกชื่อนันทบุรี โดยเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของต้นน้ำวาว โดยเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีพของชาวบ้านน้ำแ่ง โดยผม 990 ได้เดินทางสภาพทางเป็นดอย ทางลาดชันเป็นระยะทาง 1.5 กม. โดยระหว่างทางผม 990 พบต้นกล้วย กล้วยไม้ ลินจี มะกอก เฟิร์น พบระหว่างทางเดินไปน้ำตก ไปถึงน้ำตกประจิมมากเมื่อเดินทางร้อนแล้วไปเจอไอน้ำจากน้ำตกเย็นและชื่นใจสวยงาม ถ้าทางไม่ลำบากผม 990 จะไปเที่ยวอีกสัก 2 ครั้ง
1. น้ำตกนันทบุรี (น้ำตกสูง) เป็นต้นน้ำหล่อเลี้ยงชีวิต หลายชีวิต หลายชีวิตในบริเวณนี้ 2. - 3. เส้นทางคดเคี้ยว และเส้นทางสั้น ระยะของเส้นทาง 1500 ม. 4. เฟิร์น กล้วยไม้ มะค่าโมง ต้น	การไปเที่ยวน้ำตกตั้งแต่ก่อนจะก้าวออกจากที่ทำการอุทยานแห่งชาตินันทบุรี เมื่อก้าวออกไปก็ได้คำแนะนำการเดินทางไปสู่ น้ำตกจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายกรมอุทยาน เมื่อไปถึงทางลงไปเที่ยวน้ำจากก็ให้เห็นต้นไม้หลายชนิดเช่น กล้วยไม้ ต้นกล้วยป่า ต้นมะค่าโมง แต่ทางเดินไปน้ำตกมีอุปสรรคมากไหนจะ

ข้อมูล	เรียงความ
กล้วยป่า พบที่บริเวณทางเดินไปน้ำตก 5. กระรอก เหี้ยว นกปรอดหัวจุก ผึ้ง ทาก นก ตัวบุง พบบริเวณทางเดินไปน้ำตก	ทางลาดชันและลื่น ทางไปน้ำตกมีสัตว์หลายชนิดมีทั้งกระรอก เหี้ยว นกปรอดหัวจุก ที่ประทับใจมากที่สุดคือ ได้เห็นน้ำตกอันสวยงามมีทิวทัศน์สวยและประทับใจทางลงไปน้ำตก ถ้ามีโอกาสผมอยากจะไปเที่ยวน้ำตกอีก
1. น้ำตกนันทบุรี (น้ำตกสูง) เป็นต้นน้ำหล่อเลี้ยงชีวิต หลายชีวิตหลายชีวิตในบริเวณนี้ 2. - 3. เส้นทางคดเคี้ยว และเส้นทางลื่น ระยะทาง 1500 ม. 4. เฟิร์น ลิ้นจี่ เถาวัลย์ มะกอก กล้วยป่า มอส ประดู่ ตาล ลูกชิต พบในป่า 5. ทาก นก ตัวบุง เขียด พบบริเวณใกล้น้ำตก	ในการเดินทางไปเที่ยวน้ำตกได้เดินทางกับเพื่อนไปที่น้ำตกนันทบุรี ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดน้ำรินน้ำาว ในการเดินทางเส้นทางทุรกันดารมาก มีหินผาใหญ่มากมาย มีพืชมากมาย ทั้งกล้วย ลิ้นจี่ เถาวัลย์ มะกอก เฟิร์น มอส ประดู่ ตาล ลูกชิต ซึ่งพบในป่าที่ได้เดินทางสำรวจและพบสัตว์มากมาย เช่น ท ก นก ตัวบุง และสัตว์ต่างๆ ที่พบบริเวณใกล้ๆ น้ำตกที่เดินทางและได้เห็นน้ำตกที่สวยงามและได้เดินทางกลับซึ่งการเดินทางกลับเหนื่อยจนไม่อยากจะไปที่นี่อีก ความประทับใจได้เกี่ยวกับเพื่อนๆ สนุกมากและได้รู้สิ่งต่างๆ ในป่า
1. น้ำตกนันทบุรี เป็นต้นน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตป่าและมนุษย์ 2. - 3. มีสภาพเป็นที่ราบบ้างชันบ้าง เป็นทางคดเคี้ยวและเส้นทางลื่น เป็นหินผา ระยะทาง 1500 ม. 4. เฟิร์น กล้วยไม้ มะค่าโมง ต้นกล้วย 5. กระรอก เหี้ยว นกปรอดหัวจุก	ในการไปเที่ยวน้ำตกวันนี้สิ่งที่ประทับใจคือ ได้เดินป่าเข้าไปดูน้ำตก ชื่อน้ำตกคือ น้ำตกนันทบุรี ซึ่งมีความสำคัญเป็นต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงธรรมชาติและมนุษย์ สัตว์ป่าหลายๆ ชนิด สภาพป่าบริเวณเส้นทางเป็นที่ราบบ้าง และชันเป็นหินผามีระยะทาง 1500 ม. พืชพันธุ์ที่พบมี เฟิร์น กล้วยไม้ ต้นกล้วยและพันธุ์สัตว์ที่พบมีกระรอก เหี้ยว นกปรอดหัวจุก สรุปการไปเที่ยวน้ำตกครั้งนี้เหนื่อยมากๆ
1. น้ำตกนันทบุรี เป็นต้นน้ำ 2. -	ในการไปเที่ยวย้ำตกนันทบุรี ได้เดินทางกับเพื่อนทุกคนแล้วสภาพการเดินทางเป็นการเดินทาง

ข้อมูล	เรียงความ
3. ทุรกันดาร์ ระยะทาง 1500 ม. 4. กล้วย พบที่บริเวณทางไปน้ำตก 5. ทาก นก พบบริเวณทางไปน้ำตก	ทุรกันดาร์มากและระยะทาง 1.5 กม. และผลกับเพื่อนทุกคนได้เห็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มาก และยังเห็นสัตว์ต่างๆ เช่น นก ทาก และผมมีความประทับใจที่ได้เห็นน้ำตกนั้นทบทวีและในการสำรวจนั้นผมได้เห็นน้ำตกที่สวยงามมาก
1. น้ำตกนั้นทบทวี เป็นต้นกำเนิดน้ำวาว 2. - 3. ลาดชัน คดเคี้ยว ระยะทาง 1500 ม. 4. ดันกล้วย ลูกชิด พบทางไปน้ำตก 5. ทาก นก ผี ปลา พบไปน้ำตก	มีน้ำตกแห่งหนึ่งชื่อนั้นทบทวี ซึ่งตั้งอยู่อุทยานแห่งชาตินั้นทบทวีซึ่งเป็นน้ำตกต้นน้ำวาว ซึ่งมีระยะทางห่างจากอุทยาน 1.5 กิโลเมตรมีน้ำตก 2 ชั้น ในการเดินทางมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ต้นน้ำมากมาย และมีสัตว์ป่ามากมาย ในการเดินทางมีความลาดชันของภูเขามาก แต่ก็คุ้มสำหรับการไปสำรวจ
-	การไปเที่ยวน้ำตกนั้นทบทวีนั้น มีระยะทางการเดินทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร และในการเดินทางโดยมากลำบากเพราะเส้นทางเป็นป่าและดอยที่ชันมาก ยากต่อการเดินทางและระหว่างเดินทางได้พบกับพืชหลายชนิดเช่น ดันกล้วย ดันลิ้นจี่ เฟิร์น และต้นไม้ใหญ่มากมาย สิ่งที่น่าสนใจคือ ความเป็นธรรมชาติและการอนุรักษ์ป่าและพันธุ์สัตว์ป่าที่มากมายหลายชนิด แต่การเดินทางครั้งนี้ไม่พบสัตว์พบแต่ผี ต่อ เป็นต้น และถ้ามีโอกาสกระผมขอไปอีกครั้งหนึ่ง
1. น้ำตกนั้นทบทวี เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำวาว 2. ทุรกันดาร์ ลาดชัน ระยะทาง 1500 ม. 3. เฟิร์น ดันกล้วย ลูกชิด พบทางไปน้ำตก	ในวันที่ 23 ต.ค.53 ตรงกับวันเสาร์ เราได้มาอบรมการวิจัย ฉันได้ไปเที่ยวน้ำตกนั้นทบทวี เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำวาว ความประทับใจคือ น้ำตกสวยมากๆ เลยครับ สภาพทางทุรกันดาร์นิดหน่อย มีระยะทาง 1.5 กม. ในการสำรวจเดินทางเหนื่อยมากมีพืช ดัน

ข้อมูล	เรียงความ
4. ผึ้ง ทาก นก ตัวบุง ปลา พบทาง ไปน้ำตก	กล้วย เฟิร์น ฯลฯ และพบสัตว์ นก ผึ้ง ปลา ฯลฯ ถ้า ครั้งหน้ามีฉันทายกมาอีกหลายๆ ครั้ง ครับ

ปัญหาอุปสรรคในการสำรวจพันธุ์ปลา

จากการสำรวจของทีมวิจัยที่ผ่านมาได้มีการนำมาสรุปเป็นบทเรียนการทำงานเอาไว้ในต้น
ปัญหาอุปสรรคของการสำรวจ คือ

1. การสำรวจปลาไม่ให้เห็นน้อยมาก เพราะปลาไม่ออกมาให้เห็นสักเท่าไร แก๊ไข โดยใช้ปราชญ์
ชาวบ้านที่หาปลาเป็นประจำได้เล่าเรื่องไปพร้อมกับสำรวจไปด้วย
2. การสำรวจแต่ละระยะค่อนข้างไกลจึงทำให้เหนื่อยล้าในการเดินทาง แก๊ไข โดยใช้วิธีการเดินไป
พักไป มีการเล่าเรื่องสู่กันฟังเป็นระยะ บางคนก็นั่งจดไปด้วย
3. การเดินทางไม่ได้แบ่งกลุ่มในการจัดทำข้อมูลจึงทำให้ข้อมูลซ้ำๆ กัน แก๊ไข โดยใช้วิธีการเลิก
จากการสำรวจแล้วนำมาจัดเรียงข้อมูลกันใหม่

สิ่งที่ได้จากการสำรวจ

1. ทีมวิจัยและเยาวชนได้มีการจดบันทึกข้อมูลในการสำรวจ ได้ฝึกการตั้งคำถาม เป็นการฝึก
บันทึกข้อมูลงานวิจัย
 2. ทีมวิจัยและเยาวชนได้ฝึกการสังเกต การมองได้ละเอียดมากขึ้น
 3. ได้รู้จักพันธุ์ปลาและเห็นปลาตัวจริงตามคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน
4. จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานของทีมงาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล หาวิธีอนุรักษ์พันธุ์
ปลาพื้นบ้านให้เหมาะสมกับคนในชุมชน ร่วมกับชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนการทำงาน
ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่อไป จำนวน 1 ครั้ง

กระบวนการ

1. ทีมวิจัยประสานงานกับผู้นำชุมชนในการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าร่วมเวทีการนำเสนอ
ข้อมูลการวิจัย
2. ประชาสัมพันธ์เชิญชวนเข้าร่วมเวทีการคืนข้อมูลสู่ชุมชน
3. แบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิจัยในการจัดเวทีนำเสนอข้อมูล และจัดเตรียมข้อมูล
4. จัดเวทีนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกนำเสนอข้อมูลที่ได้
ทั้งหมด เช่น แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา ปลาที่มีในอดีต ปลาที่มีในปัจจุบัน ปลาที่หายไป พิธีกรรมน้ำ
ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของปลา ช่วงที่ 2 การระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมในการอนุรักษ์
พันธุ์ปลา

สิ่งที่ได้

แนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลา คือ

- การขยายแหล่งอนุรักษ์ในพื้นที่ข้างเคียงจากชุมชนที่อยู่ติดกับต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ การสร้างแหล่งที่อยู่ให้กับปลาโดยการไม่ขุดลอก
- การลดการใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตร
- งดการจับปลาในฤดูวางไข่
- รักษาสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา
- ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำ
- ช่วยกันดูแลแหล่งน้ำ
- เยาวชนเองจะช่วยกันพัฒนาแหล่งน้ำเดือนละครั้ง
- ไม่ใช้สารเคมีในบริเวณใกล้แหล่งน้ำ
- ห้ามจับปลาด้วยเครื่องใช้ไฟฟ้า

จากการสรุปแนวทางในการอนุรักษ์ที่ทีมวิจัยและชุมชนได้ร่วมกันเสนอมาพอจะได้ข้อสรุป คือ การรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของป่าไม้ น้ำ ดิน(เกษตร) ส่วนของเยาวชนจะมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำ การขยายแนวคิดไปสู่เพื่อนต่างหมู่บ้านต่อไป

ข้อเสนอแนะจากเวที

1. อบต.แสนทองได้ให้แนวคิดในเรื่องการขยายแนวคิดสู่ชุมชนในพื้นที่อื่นควรมีการชวนเยาวชนในบ้านอื่นเข้าร่วมด้วย
2. การใช้กฎกติกาที่ผ่านมาทำให้คนในพื้นที่ได้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์พันธุ์ปลามากขึ้นอยากให้มีการทำต่อไปเพื่อให้เยาวชนได้มีการสืบทอดต่อไป

จากการจัดเวทีและการสำรวจข้อมูลพบว่าสภาพลำน้ำจากเดิม(อดีต)ที่เล่าขานกันมานั้นมีสภาพที่สมบูรณ์ มีระบบนิเวศน์ข้างลำน้ำที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลา และมีปลาอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมาก และหลากหลายชนิด แต่เมื่อมีการสำรวจสภาพลำน้ำริมในปัจจุบันพบว่า สภาพลำน้ำ สภาพของระบบนิเวศน์ข้างลำน้ำได้เริ่มเปลี่ยนไป บางที่จะมีการขุดลอกลำน้ำ บางพื้นที่มีการทำฝายสูง ทีมวิจัยจึงได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ปลาลดลงนั้นบางส่วนมาจากปลาไม่สามารถขึ้นไปไข่ในแหล่งต้นน้ำได้จะมีก็เพียงบางตัวที่อาศัยอยู่ในแหล่งต้นน้ำจริง ๆ เท่านั้น ดังนั้นหากจะมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูต่อไปควรมีการอนุรักษ์ทั้งระบบ มีการหาพันธุ์ปลาพื้นบ้านมาปล่อยในแหล่งต้นน้ำ และลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรลงด้วยจึงจะทำให้ปลาพื้นบ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้บ้านฮวกเริ่มมีโก(สาหร่ายน้ำจืด) ในแม่น้ำเริ่มเกิดขึ้น เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของน้ำอย่างหนึ่งเพราะโก(สาหร่ายน้ำจืด)เป็นพืชน้ำที่จะออกได้ก็ต่อเมื่อน้ำใส และมีการไหลอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นแหล่งอาหารให้กับคนในหมู่บ้านได้อีกแหล่งหนึ่ง นอกเหนือจากปลา และพืชริมน้ำแล้ว ก็ยังสามารถหาอาหารจากน้ำได้อีกทางหนึ่ง

บทเรียนการทำงานของทีมวิจัย

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของเยาวชนบ้านฮวกที่ผ่านมา ทำให้ทีมวิจัยและเยาวชนได้เรียนรู้ และเกิดความผูกพันกับทรัพยากรของชุมชนมากขึ้น เยาวชนเองได้มีการตั้งกฎกติกาจัดการกับกลุ่ม

ของตนเองในระหว่างการทำโครงการวิจัยเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย เช่น ถ้าเยาวชนไม่มาร่วมเวทีก็จะมีคนละ 50 บาท และมีเกณฑ์การปรับที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เยาวชนเริ่มมีกลุ่มก้อนที่ชัดเจน มีการอนุรักษ์สระปลาที่เป็นของเยาวชนเอง เช่น ทำหนองผ้อมให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ของเยาวชน และมีการพัฒนาหนองกันทุกเดือน ถึงแม้ว่าโครงการวิจัยจะเสร็จสิ้นไปแล้วก็ตามกฎก็ยังเป็นกฎของเยาวชนที่ยังจะสามารถสืบทอดให้รุ่นน้องที่เข้ามาเป็นเยาวชนได้ต่อไป

กลุ่มเยาวชนที่ยังเรียนอยู่ในโรงเรียนจากที่มีจำนวนไม่มากนักในการเข้าร่วมเวทีต่างๆ ในหมู่บ้านก็เพิ่มขึ้นเนื่องจากกฎกติกาที่ตั้งขึ้นส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการชักชวนกันเองในชุมชนในโรงเรียน(ปากต่อปาก) มีเยาวชนหมู่บ้านอื่นสนใจที่จะเข้าร่วมด้วยในบางเวทีเนื่องจากเป็นเพื่อนกับเยาวชนในชุมชนบ้านฮวก จึงมีการขยายเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาไปยังหมู่บ้านอื่นขึ้นไปยังต้นน้ำริมเป็นต้น

ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่ในชุมชนเองก็ยังมีบทบาทในการสนับสนุนเยาวชนไม่ว่าจะเป็นเครื่องตัดหญ้า น้ำมัน และอาหารการกินที่เยาวชนมาพบปะกันร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำเหล่านี้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจาก อบต.แสนทองด้านการพัฒนาและการดับไฟป่าให้กับคนในชุมชนได้ช่วยกันดูแล นอกเหนือจากกำลังแรงของคนในชุมชนแล้ว อีกทั้งยังมีการปลูกป่าเสริมโดยเยาวชนร่วมกับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี

ถ้าจะวิเคราะห์ถึงความผูกพันระหว่างงานวิจัยกับคนในชุมชนและ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นตัวเอื้อให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้ง 3 กลุ่มอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น คนทั้ง 3 กลุ่มเปรียบเสมือนก้อนเส้าถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปงานวิจัยก็คงจะไม่สำเร็จและจะไม่เกิดความยั่งยืนไปในภายหน้า

บทที่ 5

วิเคราะห์ข้อมูลผลการทำงานวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมาที่มวิจัยและแกนนำชุมชน เขาวชนได้ตั้งคำถาม โครงการไว้ว่า “แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านเป็นอย่างไร? ความคาดหวังไว้กับโครงการ อยู่ 2 ด้าน คือด้านการวิจัยและด้านการพัฒนาดังจะวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. ด้านการวิจัย

- ✓ มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ปลาพื้นบ้านที่เกี่ยวกับ ชนิด ปริมาณ วงจรชีวิต อาหาร สภาพแวดล้อม ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของปลาแต่ละชนิด

จากข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับ ชนิด ปริมาณ วงจรชีวิต อาหาร สภาพแวดล้อมซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของปลาทั้งสิ้น จึงทำให้ทีมวิจัยเห็นความสำคัญของการของปลาแต่ละชนิด การรักษาปลา และอาหารของปลาให้คงอยู่กับแม่น้ำริมซึ่งเป็นแหล่งอาหารของคนในหมู่บ้านเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง นั้น หมายถึงการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านต่อไป งานวิจัยชิ้นนี้ได้กระตุ้นให้คนในชุมชนและเขาวชนได้ เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์รักษาธรรมชาติเพื่อให้น้ำและชุมชนอยู่รอด เป็นองค์ความรู้ที่ต้องมี การสืบทอดกันต่อไปยังรุ่นลูกหลาน ไม่แต่ว่าเป็นการสืบทอดแต่จะเป็นการสร้างแรงกระตุ้นเพื่อมากขึ้น ทั้งระดับของชุมชน ตำบล ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของปลาแต่ละชนิดนั้นคือ เรื่องของ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทั้ง ดิน น้ำ ป่า

ดิน มีการใช้สารเคมีที่มากขึ้น เมื่อมีการทำการเกษตรที่พึ่งพิงสารเคมีจึงส่งผลกระทบต่อ ระบบนิเวศของลำน้ำที่ปนเปื้อนสารเคมีพันธุ์ปลาดั้งเดิมก็เริ่มหายไป เช่น ปลาน้ำหมึก ปลาฮิม ปลาหมา หาว ปลากองแกง ปลาเป่า ปลางวง เป็นต้น ปลาเหล่านี้มักอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติที่สะอาด ซึ่งถ้าน้ำถูก ปนเปื้อนด้วยสารเคมีปลาก็จะหายไป

น้ำ ปัจจุบันน้ำในแม่น้ำริมในฤดูฝนก็จะมีน้ำป่าหลาก ในฤดูแล้งก็จะมีน้ำน้อยซึ่งจากแต่ก่อน น้ำในแม่น้ำไม่เคยแห้งไหลตลอด เมื่อระยะเวลา 5 – 10 ปีที่ผ่านมาเริ่มจะลดลงมากเนื่องจากมีการขุด ลอกน้ำนานทำให้น้ำไหลได้เร็วขึ้น น้ำริมที่เคยชะลอตัวในหน้าแล้งก็เริ่มถูกน้ำนานดึงไปใช้ อีกทั้งสายน้ำ ริมเองบางระยะจะมีการขุดลอกเพื่อให้ไหลเร็วขึ้นมีอนุภาพในการกักเซาะมากขึ้น ส่งผลให้ระบบ นิเวศน์ข้างลำน้ำเริ่มจะลดลง พืชริมน้ำ เช่น ต้นไคร้ ที่เคยต้านน้ำที่ไหลแรง และเป็นที่อยู่อาศัยของปลาก็ ถูกขุดลอก ใช้ปูนซีเมนต์เข้ามาแทนที่ทำให้ปลาไม่มีที่อยู่อาศัย ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อพันธุ์ปลา ที่มีในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างมาก ถ้าคนทั้งในและนอกเห็นความสำคัญจากการรักษาสิ่งแวดล้อมของ ระบบน้ำก็จะมีผลต่อการกลับมาของพันธุ์ปลาทั้งดั้งเดิมและพันธุ์ปลาที่มีในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

ป่า เป็นแหล่งต้นน้ำที่สามารถซึมซับน้ำในฤดูฝนและช่วยชะลอน้ำไม่ให้ไหลเร็ว ในหน้าแล้ง ก็จะช่วยให้มีน้ำไหลได้ตลอด การตัดไม้ทำลายป่าในบริเวณต้นน้ำก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้เพื่อ การสร้างที่อยู่อาศัย การทำการเกษตร ก็มีมากขึ้น เช่น การทำไร่ข้าวโพด ทำให้พื้นที่ป่าเริ่มลดลง การตัดต้นไม้เพื่อปลูกยางพาราของนายทุนนอกพื้นที่ ทำให้พื้นที่ป่าลดลง ฉะนั้นทีมวิจัยจึงได้มีการสรุปข้อมูลที่ได้นำเสนอต่อเวทีในชุมชนจึงทำให้คนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า มีการยื่นข้อเสนอการใช้กฎกติกาในการรักษาป่าเพิ่มขึ้น ถือว่าเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้หันกลับมาใช้กฎกติกาในการรักษาป่ามากขึ้น

จากปัจจัยเงื่อนไขที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นส่วนที่ทำให้พันธุ์ปลาที่มีดั้งเดิมและพันธุ์ปลาที่มีในปัจจุบันลดลงไปทั้งสิ้น ส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านและเยาวชนตัวเล็กจะทำได้ในขณะ นี้คือ เร่งพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ ช่วยกันอนุรักษ์พันธุ์ปลาและระบบนิเวศริมน้ำให้ได้มากที่สุด เช่น การร่วมกันรักษาป่าที่มีอยู่ 1,300 ไร่ให้คงอยู่และถ้าสามารถขยายพื้นที่การอนุรักษ์ออกไปได้ก็จะเป็นผลดีต่อปลา คนในชุมชนก็จะได้หาปลาได้มากขึ้น ลดปริมาณการซื้อปลาจากภายนอกเข้ามาในชุมชนได้อีกมาก

- ✓ มีความรู้เกี่ยวกับบทเรียนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การจัดเวทีถอดบทเรียนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาที่ผ่านทำให้เห็นบทเรียน ความพยายามของคนในชุมชนที่จะอนุรักษ์พันธุ์ปลาให้คงอยู่ในแม่น้ำริมต่อไป นั่นคือ การใช้กฎกติกาที่ทวีความเข้มข้นขึ้น จากการปรับครั้งแรก 500 บาท คนต่อไป 1,000 บาทและจะเพิ่มขึ้นไปครั้งละ 500 บาท ส่งผลให้ปลามีปริมาณมากขึ้น อีกทั้งการนำปลามาปล่อยในแหล่งอนุรักษ์ของหมู่บ้าน ทำให้ปลามีมากขึ้น แต่ก็ยังส่งผลให้คนในหมู่บ้านต้องออกไปซื้อปลาจากภายนอกมารับประทานกันเป็นจำนวนมากเช่นกัน ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่คนในชุมชนต้องนำไปคิดถึงผลกระทบจากการอนุรักษ์ที่ไม่ได้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเท่าที่ควร เป็นบทเรียนที่สามารถนำมาใช้ในการสืบค้นต่อไป ส่วนของทีมวิจัยตัวน้อยอาจจะต้องมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการสืบเสาะหาข้อมูลในด้านเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พันธุ์ปลาต่อไป

- ✓ มีแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนบ้านฮวก

ข้อมูลที่ทีมได้ช่วยกันระดมความคิดเห็นจากคนในชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเช่น อบต. แนวทางในการอนุรักษ์ จะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องพึ่งพียงภายนอก และ ส่วนที่ต้องรอการค้นคว้าเพิ่มเติมในด้านการอนุรักษ์ทั้งระบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ส่วนที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ทันที คือ การช่วยกันสอดส่องดูแลแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ ไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำ การย่ำเตือนการใช้กฎ กติกาในหมู่บ้าน
- ส่วนที่ชุมชนต้องใช้ระยะเวลาด้านการอนุรักษ์ทั้งระบบ ดิน น้ำ ป่า อาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับ วงจรชีวิตของปลาในแม่น้ำริมฝั่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ด้านการพัฒนา

- การพัฒนา

- ✓ เยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพในการเก็บรวบรวมการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ศักยภาพของเยาวชนก่อนทำงานวิจัยถูกมองจากผู้ใหญ่ในชุมชน ว่าเยาวชนมีปัญหาด้าน ยาเสพติด มีการรวมกลุ่มกันเพื่อมั่วสุม ไม่กล้าที่จะเสนอความคิดของตนเองต่อผู้ใหญ่ในชุมชนเมื่อผู้ใหญ่ สั่งทำตามโดยไม่มีการคิดวิเคราะห์เหตุและผล ไม่กล้าแสดงออกเท่าที่ควรจึงทำให้เยาวชนอยากจะพิสูจน์ ตัวเองเพื่อลบคำพูดของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านด้วยการช่วยกันทำโครงการวิจัย

จากพัฒนาการของเยาวชนที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่ผ่านมา กระบวนการวิจัยสามารถทำ ให้ทั้งตัวแกนนำชุมชนและเยาวชนได้รับการพัฒนา ในด้านกระบวนการคิด การกล้าแสดงออก มีทักษะ การทำงานเป็นทีมมากขึ้น จะเห็นได้จากการจัดเวทีคืนข้อมูลที่ผ่านมาเยาวชนรวมทั้งทีมวิจัยสามารถ นำเสนอข้อมูลได้ครบถ้วน อีกทั้งยังมีกล้าแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนมากขึ้น มีการจดบันทึกกระบวนการ ทำงานวิจัยได้ถึงแม้ว่าจะไม่ครบถ้วนแต่ก็เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่ทำให้เยาวชนได้รับการพัฒนาขึ้นใน ระดับหนึ่ง

- ✓ เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟู พันธุ์ปลาพื้นบ้านมากขึ้น

การทำงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้เยาวชนได้สัมผัสกับการอนุรักษ์พันธุ์ปลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การสืบค้นข้อมูล การสำรวจพันธุ์ปลาในแม่น้ำ การเข้าร่วมกระบวนการงานวิจัย สามารถทำให้เยาวชนมี ความตระหนัก ห่วงแหนในถิ่นอาศัยทั้งของตนเองและแม่น้ำที่อยู่มาตั้งแต่เกิดดูได้จากนอกเหนือจาก งานวิจัยแล้วเยาวชนได้ไปช่วยกันพัฒนาแหล่งน้ำ โดยจะมีการนัดกันทุกเดือนเพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำ กระบวนการนี้ทำให้เยาวชนรู้สึกตระหนักรักแม่น้ำริม และตระหนักเรื่องการอนุรักษ์พันธุ์ปลามากขึ้น

- ✓ เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและกระบวนการจัดการกลุ่มเยาวชนในชุมชนเอง

จากงานวิจัยที่ได้เสร็จสิ้นไปแล้วเยาวชนได้สะท้อนมุมมองด้านการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการ ทำงานทั้งการจัดการกลุ่มและการแก้ไขปัญหาที่เป็นตัวบุคคลเองดังเช่น นายปรีชา หลวงยศ (อดีต ประธานเยาวชน) ได้กล่าวว่า “การทำงานวิจัยทำให้เราได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้พวกเรา

มองปัญหาได้กว้างขึ้นและสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาทั้งในส่วนของตัวเอง และในส่วนของทรัพยากรของชุมชนได้มากกว่าการพัฒนาที่ผ่านมาที่เยาวชนเองจะมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ ปลูกต้นไม้ พัฒนาแหล่งน้ำ โดยใช้กำลังร่างกายของเยาวชนเข้าไปร่วมเท่านั้น แต่เมื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนให้เราคิดที่จะร่วมกันพัฒนาและสามารถสร้างพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันได้ตลอดทุกเดือน เช่น เรามีหนองผ่อมที่เป็นพื้นที่ที่เยาวชนได้ร่วมกันรับผิดชอบ” นายอรมณ อาสา (ที่ปรึกษาเยาวชนบ้านฮวก) “การทำงานวิจัยทำให้เยาวชนในหมู่บ้านได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มก่อนมีการตั้งกฎกติกาของกลุ่มที่ชัดเจนเพื่อจะได้ใช้กลุ่มของตนเองทั้งในส่วนปัจจุบันและรุ่นที่จะขึ้นมาเป็นเยาวชนรุ่นต่อไป”

✓ มีแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

หลังจากงานวิจัยได้สิ้นสุดลงเยาวชนและแกนนำเยาวชนได้ร่วมกับอบต.แสนทอง ในเรื่องการอนุรักษ์พันธุ์ปลาโดยการขยายแนวคิดไปยังหมู่บ้านอื่นทั้งในส่วนที่เป็นเยาวชน และแกนนำเยาวชนสามารถนำแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการสืบเสาะหาข้อมูลในการอนุรักษ์ทั้งระบบต่อไป เช่น การอนุรักษ์ป่า โดยการปลูกป่าเพิ่ม การรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรเพื่อให้ปลาได้มีการขยายพันธุ์อย่างต่อเนื่อง การสร้างวังให้ปลาได้อยู่อาศัยเช่น ทำหนองผ่อม เป็นสถานที่ดูปลาพร้อมกับเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาเพิ่มอีกแห่งหนึ่ง

บทส่งท้าย

จากกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาทีมวิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ว่า “เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านของชุมชนบ้านฮวกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจึงได้แนวทางในการอนุรักษ์ที่แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) แนวทางการอนุรักษ์ที่สามารถทำได้เลย และ 2) แนวทางที่ต้องมีการค้นคว้าต่อเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทั้งระบบ ทั้ง ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องต่อไป ในส่วนนี้ทางทีมวิจัยและชุมชนจะได้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทั้งระบบ นำเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปช่วยในระยะต่อไป

ภาคผนวก

อบต.แสนทอง กำหนดการพัฒนาพันธุ์ปลาพื้นบ้านในแผนงบประมาณ 2555
(PDG53N0002)

การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการ แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้าน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เกิดขึ้น ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีนายสมศักดิ์ หลวงยศ (ผู้ใหญ่บ้านบ้านฮวกคนปัจจุบัน) เป็นหัวหน้าโครงการ คณะกรรมการชุมชน แกนนำกลุ่มเยาวชน เป็นทีมวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านของชุมชนบ้านฮวก โครงการนี้จึงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนได้หลายกลุ่ม เช่น ชาวบ้าน แกนนำชุมชน และเยาวชน เป็นต้น

ที่ผ่านมาโครงการฯ มีการดำเนินโครงการโดยทีมวิจัยร่วมกับกลุ่มเยาวชนในชุมชนจัดเวทีเพื่อสืบค้นพันธุ์ปลาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการหาปลาในแม่น้ำ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่หากินกับแม่น้ำริม รวมถึงผู้สนใจในชุมชนเข้าร่วมเวทีหลายๆ เวทีที่มีการจัดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ อีกทั้งเยาวชนเองยังมีการลงพื้นที่สำรวจระบบนิเวศน้ำลำน้ำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของปลาในแม่น้ำ รวมไปถึงที่อยู่อาศัยของปลา จากนั้นได้ร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์ร่วมกับคนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น การสำรวจ มานำเสนอในเวทีทำให้เกิดภาคีความร่วมมือในการทำงานมากขึ้น

เมื่อโครงการนี้สิ้นสุดลงยังมีหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ อบต. แสนทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป็นแผนของตำบลในด้านการอนุรักษ์พันธุ์ปลา ในปีงบประมาณ 2555 ที่ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านฮวกและขยายไปยังหมู่บ้านอื่นที่อยู่ตามสายน้ำริมต่อไป

สุทธิรา อุดใจ
ผู้เขียน